SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Awla Manja)

15 ta' April 2008 *

Fil-Kawża C-268/06,

li għandha bħala suġġett talba għal deċiżjoni preliminari skond l-Artikolu 234 KE, imressqa mil-Labour Court (Irlanda), permezz ta' deċiżjoni tat-12 ta' Ġunju 2006, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fid-19 ta' Ġunju 2006, fil-proċedura

Impact

vs

Minister for Agriculture and Food,

Minister for Arts, Sport and Tourism,

Minister for Communications, Marine and Natural Resources,

Minister for Foreign Affairs,

Minister for Justice, Equality and Law Reform,

Minister for Transport,

* Lingwa tal-kawża: l-Ingliż.

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Awla Manja),

komposta minn V. Skouris, President, A. Rosas, K. Lenaerts (Relatur), G. Arestis, U. Lõhmus u L. Bay Larsen, Presidenti ta' l-Awla, P. Kūris, E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Klučka u A. Ó Caoimh, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: J. Kokott,
Reġistratur: K. Sztranc-Sławiczek, Amministratur,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tal-5 ta' Diċembru 2007,

wara li kkunsid rat l-osservvazonijiet ippreżentati:

— għal Impact, minn B. O'Moore, SC, M. Bolger, BL, u D. Connolly, solicitor,

— għall-Irlanda, minn D. O'Hagan, u M. Heneghan, bħala aġenti, assistiti minn A. Collins, SC, kif ukoll minn A. Kerr u F. O'Dubhghaill, BL,

— għall-Gvern Olandiż, minn H. G. Sevenster u M. de Grave, bħala aġenti,

— għall-Gvern tar-Renju Unit, minn E. O'Neill, K. Smith u I. Rao, bħala aġenti, assistiti minn R. Hill, barrister,

— għall-Kummissjoni tal-Komunitajiet Ewropej, minn M. van Beek u J. Enegren, bħala aġenti,

wara li semgħet il-konklużjonijiet ta' l-Avukat Ġenerali, ippreżentati fis-seduta tad-9 ta' Jannar 2008,

tagħti l-preżenti

Sentenza

1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-klawżoli 4 u 5 tal-ftehim qafas dwar xogħol għal żmien fiss, konkluż fit-18 ta' Marzu 1999 (iktar 'il quddiem il-"il-ftehim qafas"), li huwa anness mad-Direttiva tal-Kunsill 1999/70/KE, tat-28 ta' Ġunju 1999, dwar il-ftehim qafas dwar xogħol għal żmien fiss konkluż mill-ETUC, mill-UNICE u miċ-CEEP (ĠU L 175, p. 43), kif ukoll fuq il-firxa ta' l-awtonomija proċedurali ta' l-Istati Membri u l-portata ta' l-obbligu ta' interpretazzjoni konformi impost fuq il-qrati tagħhom.

2 Din it-talba ġiet imressqa fil-kuntest ta' kawża bejn is-sindakat Irlandiż Impact li jaġixxi f'isem uffiċjali pubbliċi Irlandiżi, u l-Ministeri li rispettivament jimpjegaw lil dawn l-uffiċjali, fir-rigward, minn naħa, tal-kundizzjonijiet ta' pagi u ta' pensjonijiet applikati fil-konfront tagħhom minħabba l-istat tagħhom ta' ħaddiema għal żmien fiss u, min-naħa l-oħra, tal-kundizzjonijiet ta' tiġdid ta' xi kuntratti għal żmien fiss minn wieħed minn dawn il-Ministeri.

Il-kuntest ġuridiku

Il-leġiżlazzjoni Komunitarja

3 Id-Direttiva 1999/70 hija bbażata fuq l-Artikolu 139(2) KE u hija intiża, skond l-Artikolu 1 tagħha, "li [ġ]ġib fis-seħħ il-ftehim qafas [...], konkluż [...] bejn l-organizzazzjonijiet ġenerali ta' l-industrija (KETU, UNICE u CEEP) annessi hawn".

4 Skond l-ewwel paragrafu ta' l-Artikolu 2 ta' din id-direttiva:

"L-Istati Membri għandhom iġibu fis-seħħ il-liġijiet, ir-regolamenti u d-dispożizzjonijiet amministrattivi neċessarji biex jikkonformaw ma' din id-Direttiva sa l-10 ta' Lulju 2001, jew għandhom jiżguraw li, sa dik id-data mill-inqas, l-imsieħba soċjali jkunu introduċew il-miżuri neċessarji skond il-ftehim, u l-Istati Membri jkunu meħtieġa jieħdu xi miżuri neċessarji sabiex ikunu jistgħu f'kull ħin ikunu f'pożizzjoni li jiggarantixxu r-riżultati imposti b'din id-Direttiva. Għandhom jinfurmaw minnufih lill-Kummissjoni bihom".

5 Bis-saħħa ta' l-Artikolu 3 tagħha, id-direttiva msemmija daħlet fis-seħħ fl-10 ta' Lulju 1999, f'liema data ġiet ippubblikata fil-*Ġurnal Uffiċjali tal-Komunitajiet Ewropej*.

6 Skond il-klawżola 1 tal-ftehim qafas, "l-iskop ta' dan il-ftehim qafas hu:

a) li titjieb il-kwalità ta' xogħol għal terminu fiss billi tiġi żgurata l-applikazzjoni tal-prinċipju ta' non-diskriminazzjoni;

b) li jistabbilixxi qafas biex jipprevjeni l-abbuż ikkawżat mill-użu ta' kuntratti jew relazzjonijiet suċċessivi ta' l-impjieg għal terminu fiss".

7 Il-klawżola 4 tal-ftehim qafas, bit-titolu "Prinċipju tan-non-diskriminazzjoni", tipprovdi:

"1. Fejn għandhom x'jaqsmu l-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, ħaddiema għal terminu fiss m'għandhomx jiġu trattati b'mod inqas favorevoli minn ħaddiem kumparabbli permanenti biss minħabba li għandhom kuntratt jew relazzjoni għal terminu fiss sakemm trattament differenti ma jkunx [iġ]ġustifikat fuq bażi oġġettiva.

2. Meta approprjat, għandu japplika l-prinċipju ta' *pro rata temporis.*

3. L-arranġamenti għall-applikazzjoni ta' din il-klawżola għandhom jiġu definiti mill-Istati Membri wara konsultazzjoni ma' l-imsieħba soċjali u/jew [mil] l-imsieħba soċjali, wara li jiġu kkunsidrati l-liġi nazzjonali, il-ftehim kollettiv u l-prattika tal-Komunità.

4. Kwalifiki ta' perjodu ta' servizz relatati għall-kundizzjonijiet partikolari ta' l-impjieg għandhom ikunu l-istess għal ħaddiema għal terminu fiss kif ukoll għal ħaddiema permanenti ħlief meta kwalifiki ta' tul ta' servizz differenti huma ġustifikati fuq bażi oġġettivi".

8 Il-klawżola 5 tal-ftehim qafas li tirrigwarda l-"[m]iżuri għal prevenzjoni ta' l-abbuż", tipprovdi:

"1. Sabiex jiġi pprevenut l-abbuż ikkawżat mill-użu ta' kuntratti jew relazzjonijiet suċċessivi ta' impjieg għal terminu fiss, [l-Istati Membri,] wara konsultazzjoni ma' l-imsieħba soċjali skond il-liġi nazzjonali, il-ftehim kollettiv jew il-prattika, u/jew l-imsieħba soċjali, għandhom, meta mhemm ebda miżuri ekwivalenti legali biex jipprevjenu l-abbuż, jintroduċu b'mod li jieħu kont tal-ħtiġiet tas-setturi u/jew kategoriji speċifiċi ta' ħaddiema, waħda jew iktar mill-miżuri li ġejjin:

a) raġunijiet oġġettivi li jiġġustifikaw it-tiġdid ta' dawn il-kuntratti jew relazzjonijiet;

b) iż-żmien massimu totali ta' kuntratti jew relazzjonijiet suċċessivi ta' impjieg għal terminu fiss;

ċ) in-numru ta' tiġdid ta' dawn il-kuntratti jew relazzjonijiet [ta' impjieg].

2. L-Istati Membri wara konsultazzjoni ma' l-imsieħba soċjali u/jew l-imsieħba soċjali, għandhom, meta approprjat, jiddeterminaw taħt liema kundizzjonijiet il-kuntratti jew ir-relazzjonijiet ta' impjieg għal terminu fiss:

a) għandhom jitqiesu bħala 'suċċessivi';

b) għandhom jitqiesu bħala kuntratti jew relazzjonijiet għal żmien indefinit."

9 Il-ftehim qafas jinkludi wkoll klawżola 8 li tirrigwarda d-"[d]ispożizzjonijiet dwar l-implementazzjoni", li fil-punt 5 tagħha tipprevedi:

"Il-prevenzjoni u s-soluzzjoni ta' kwisjonijiet u lmenti kkawżati mill-applikazzjoni ta' dan il-ftehim għandhom iseħħu skond il-liġi nazzjonali, il-ftehim kolletiv u l-prattika".

Il-leġiżlazzjoni nazzjonali

10 Id-Direttiva 1999/70 ġiet trasposta fis-sistema legali Irlandiża bil-liġi ta' l-2003 dwar il-protezzjoni ta' l-impjegati (impjieg għal żmien fiss) [Protection of Employees (Fixed — Term Work) Act 2003, (iktar 'il quddiem il-"liġi ta' l-2003")]. Din il-liġi daħlet fis-seħħ fl-14 ta' Lulju 2003.

11 L-Artikolu 6 tal-liġi ta' l-2003 jittrasponi l-klawżola 4 tal-ftehim qafas. Id-dispożizzjonijiet ta' l-Artikoli 2(1) moqrija flimkien ma dawk ta' l-Artikolu 6(1) tal-liġi msemmija jiggarantixxu lill-impjegati għal żmien fiss drittijiet ta' paga u ta' pensjoni ugwali għal dawk ta' l-impjegati permanenti paragunabbli.

12 L-Artikolu 9 tal-liġi ta' l-2003 jittrasponi l-klawżola 5 tal-ftehim qafas. Fl-ewwel paragrafu tiegħu, dan jipprovdi li l-kuntratt ta' impjieg għal żmien fiss ta' impjegat li, fid-data ta' meta ġiet adottata din il-liġi jew wara din id-data, ikun laħaq it-tielet sena ta'

impjieg ininterrott fis-servizz ta' min iħaddmu jew ta' persuna assoċjata miegħu, jista' jiġi mġedded minn min jimpjegah biss għal darba waħda u għall-perijodu massimu ta' sena. Skond l-Artikolu 9(3) ta' din il-liġi, kull kundizzjoni li tiġi mdaħħla f'kuntratt ta' impjieg bi ksur tal-paragrafu 1 ta' dan l-Artikolu hija nulla, u l-kuntratt ta' impjieg in kwistjoni jiġi meqjus bħala li ġie konkluż għal żmien indefinit.

13 Madankollu, persuna li tħaddem tista' tidderoga, għal raġunijiet oġġettivi, mill-obbligi li jirriżultaw mill-Artikoli 6 u 9 tal-liġi ta' l-2003. Il-kunċett ta' raġunijiet oġġettivi huwa spjegat fl-Artikolu 7 ta' din il-liġi.

14 L-Artikolu 14(1) tal-liġi ta' l-2003 jipprevedi li impjegat jew is-sindakat li tiegħu huwa membru jistgħu jippreżentaw talba bbażata fuq ksur tal-liġi msemmija quddiem Rights Commissioner, li huwa marbut li jevalwa t-talba u li jagħti deċiżjoni bil-miktub. Jekk it-talba tiġi milqugħa, dan jista' jagħti rimedju skond il-metodi stabbiliti fl-Artikolu 14(2) tal-liġi msemmija, jiġifieri, b'mod partikolari, kumpens li jista' jammonta għal mhux iktar minn sentejn paga.

15 L-Artikolu 15 tal-liġi ta' l-2003 jipprevedi l-possibbiltà li jitressaq appell mid-deċiżjoni ta' Rights Commissioner quddiem il-Labour Court. Appell kontra sentenza tal-Labour Court jista' jsir sussegwentement quddiem il-High Court.

16 Ir-Rights Commissioners u l-Labour Court ġew stabbiliti, rispettivament, permezz tal-liġijiet ta' l-1969 u ta' l-1946 dwar ir-Relazzjonijiet Industrijali (Industrial Relations Act 1969 u Industrial Relations Act 1946). Diversi liġijiet Irlandiżi, fosthom il-liġi ta' l-2003, jagħtuhom ġurisdizzjoni sabiex jisimgħu kwistjonijiet bejn min iħaddem u l-ħaddiema. Madankollu, skond l-indikazzjonijiet mogħtija mid-deċiżjoni tar-rinviju, la r-Rights Commissioners, u lanqas il-Labour Court ma għandhom espressament il-ġurisdizzjoni biex jagħtu deċiżjoni fuq talba bbażata fuq dispożizzjoni

tal-liġi Komunitarja li għandha effett dirett, sakemm din id-dispożizzjoni ma taqax taħt il-kamp ta' applikazzjoni tal-leġiżlazzjoni li fuqha hija bbażata l-ġurisdizzjoni tagħhom.

Il-fatti li wasslu għall-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

17 Fil-kawża prinċipali, Impact taġixxi f'isem 91 mill-membri tagħha (iktar 'il quddiem ir-"rikorrenti"), impjegati fi ħdan diversi Ministeri Irlandiżi (iktar 'il quddiem il-"konvenuti") abbażi ta' kuntratti għal żmien fiss suċċessivi għal perijodi li bdew minn qabel l-14 ta' Lulju 2003, f'liema data daħlet fis-seħħ il-liġi ta' l-2003, u li ġew estiżi lil'hinn minn din id-data.

18 Ir-rikorrenti huma kollha uffiċjali mhux tal-post u, skond il-leġiżlazzjoni Irlandiża dwar l-impjieg fis-servizz pubbliku, huma rregolati minn sistema distinta minn dik applikabbli għall-uffiċjali titulari. Id-deċiżjoni tar-rinviju tindika li, skond ir-rikorrenti, din l-aħħar sistema hija iktar vantaġġuża minn dik li tapplika fil-konfront tagħhom.

19 Fost ir-rikorrenti, xi wħud wettqu inqas minn tliet snin ta' servizz mingħajr interruzzjoni bħala impjegati għal żmien fiss u jitolbu kundizzjonijiet ta' l-impjieg ugwali għal dawk ta' impjegati permanenti paragunabbli, filwaqt li l-oħrajn wettqu iktar minn tliet snin ta' servizz mingħajr interruzzjoni, u jitolbu, minbarra l-ugwaljanza fil-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, kuntratt għal żmien indefinit.

20 Skond id-deċiżjoni tar-rinviju, il-kuntratti għal żmien fiss in kwistjoni kienu intiżi biex jaqdu bżonnijiet temporanji tal-konvenuti u biex jaffrontaw sitwazzjonijiet fejn finanzjament permanenti għal dawn ix-xogħlijiet ma setax jiġi ggarantit. Il-prattika

ġenerali tal-konvenuti kienet tikkonsisti fit-tiġdid ta' dawn il-kuntratti għal perijodi ta' bejn sena u sentejn. Madankollu, matul il-perijodu immedjatament qabel id-dħul fis-seħħ tal-liġi ta' l-2003, wieħed mill-konvenuti ġedded il-kuntratti ta' ċertu numru mir-rikorrenti għal żmien fiss sa perijodu ta' tmien snin.

21 Peress li qieset li l-konvenuti kienu, bħala persuni li jħaddmu, kisru d-dispożizzjonijiet tal-liġi ta' l-2003 u tad-Direttiva 1999/70 għad-detriment tar-rikorrenti, Impact ressqet kawża f'isem dawn ta' l-aħħar quddiem ir-Rights Commissioner. Fil-kuntest ta' din il-kawża, Impact invokat, minn naħa, ksur tad-dritt tagħhom li jiġu ttrattati, f'termini ta' paga u tad-drittijiet għall-pensjoni, b'mod ugwali bħall-uffiċjali titulari, meqjusa, skond ir-rikorrenti, bħala impjegati permanenti paragunabbli u, min-naħa l-oħra, il-karattru abbużiv tat-tiġdid suċċessiv tal-kuntratti għal żmien fiss. It-talbiet imressqa ġew ibbażati fuq il-klawżoli 4 u 5 tal-ftehim qafas f'dak li jirrigwarda l-perijodu inkluż bejn l-10 ta' Lulju 2001, f'liema data skada t-terminu għat-traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70, u l-14 ta' Lulju 2003, id-data li fiha daħlu fis-seħħ id-dispożizzjonijiet li jassiguraw it-traspożizzjoni ta' din id-Direttiva fis-sistema legali Irlandiża. Għall-perijodu ta' wara din l-aħħar data, dawn it-talbiet ġew ibbażati fuq l-Artikolu 6 tal-liġi ta' l-2003.

22 Il-konvenuti kontestaw il-ġurisdizzjoni tar-Rights Commissioner li jisma t-talbiet in kwistjoni safejn dawn kienu bbażati fuq id-Direttiva 1999/70. F'dan ir-rigward, huma osservaw li l-imsemmi Rights Commissioner kellu ġurisdizzjoni biss sabiex jiddeċiedi dwar talbiet ibbażati fuq il-liġi nazzjonali. Huma allegaw ukoll li l-klawżoli 4 u 5 tal-ftehim qafas, li la huma mingħajr kundizzjoni u lanqas preċiżi biżżejjed, ma setgħux jiġu invokati mill-individwi quddiem il-qrati nazzjonali. Għaldaqstant, dawn sostnew li t-termini tal-klawżola 4 tal-ftehim qafas ma kinux jippermettu lil impjegat għal żmien fiss li jippretendi kundizzjonijiet ta' paga u ta' pensjoni ugwali għal dawk ta' impjegat permanenti paragunabbli.

23 Ir-Rights Commissioner qies li kellu ġurisdizzjoni sabiex jisma' t-talbiet kollha, inkluż safejn dawn kienu jirrigwardaw il-perijodu inkluż bejn l-10 ta' Lulju 2001 u l-14 ta' Lulju 2003. Huwa ddeċieda li l-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni affermat fil-klawżola 4 tal-ftehim qafas kien jirrigwarda kemm il-paga u kif ukoll id-drittijiet għall-pensjoni u li din il-klawżola kienet direttament applikabbli, u dan ma kienx il-każ fir-rigward tal-klawżola 5.

24 Peress li qies li t-talbiet li ma kinux ibbażati fuq il-klawżola 5 tal-ftehim qafas kienu fondati u li l-konvenuti kienu kisru d-drittijiet tar-rikorrenti kemm skond il-liġi nazzjonali kif ukoll skond id-Direttiva 1999/70 billi tawhom kundizzjonijiet ta' l-impjieg inqas favorevoli minn dawk mogħtija lill-impjegati permanenti paragunabbli, ir-Rights Commissioner, abbażi ta' l-Artikolu 14(2) tal-liġi ta' l-2003, ordna li jingħata kumpens fi flus favur ir-rikorrenti li l-ammont tiegħu kellu jvarja bejn EUR 2 000 u EUR 40 000. Barra minn hekk huwa ordna lill-konvenuti sabiex jagħtu lir-rikorrenti kundizzjonijiet ta' l-impjieg ekwivalenti għal dawk li jibbenifikaw minnhom dawn l-impjegati. Ordnalhom ukoll sabiex jagħtu lil xi wħud mir-rikorrenti kuntratt għal żmien indefinit b'kundizzjonijiet li ma jkunux inqas favorevoli minn dawk irriżervati lill-impjegati msemmija.

25 Il-konvenuti appelaw mid-deċiżjoni tar-Rights Commissioner quddiem il-Labour Court. Impact ressqet appell inċidentali kontra din id-deċiżjoni safejn din id-deċiżjoni ddikjarat li l-klawżola 5 tal-ftehim qafas bħala nieqsa minn effett dirett.

26 Fid-dawl ta' l-argumentazzjonijiet diskussi quddiemha, il-qorti tar-rinviju hija kkonfrontata minn numru ta' domandi, li huma determinanti għas-soluzzjoni tal-kawża prinċipali, u li jiddependu fuq l-interpretazzjoni tal-liġi Komunitarja.

27 Fl-ewwel lok, għalkemm il-liġi ta' l-2003 ma tagħtihiex espressament il-ġurisdizzjoni sabiex tiddeċiedi dwar talba intiża għall-applikazzjoni diretta tal-liġi Komunitarja, madankollu din il-qorti tiddubita, b'kunsiderazzjoni ta' l-Artikolu 10 KE, minn naħa, u tal-prinċipji ta' ekwivalenza u ta' effettività li jirregolaw l-awtonomija proċedurali li jibbenifikaw minnha l-Istati Membri, min-naħa l-oħra, li hija tista' tiddikjara li ma għandhiex ġurisdizzjoni sabiex tevalwa t-talbiet fil-kawża prinċipali safejn dawn huma bbażati fuq id-Direttiva 1999/70 u fuq il-ftehim qafas.

28 Fit-tieni lok, jekk jitqies li għandha ġurisdizzjoni sabiex tapplika l-liġi Komunitarja, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk il-klawżoli 4 u 5 tal-ftehim qafas, li fuqhom huma bbażati t-talbiet fil-kawża prinċipali f'dak li jirrigwarda l-perijodu inkluż bejn l-10 ta' Lulju 2001 u l-14 ta' Lulju 2003, humiex mingħajr kundizzjoni u preċiżi biżżejjed sabiex ikollhom effett dirett. Il-qorti tar-rinviju hija tal-fehma li dan huwa l-każ biss f'dak li jirrigwarda l-klawżola 4.

29 Fit-tielet lok, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk il-klawżola 5 tal-ftehim qafas tistax tiġi invokata biex tiġi kkonstatata l-illegalità tad-deċiżjoni meħuda minn wieħed mill-konvenuti matul il-perijodu immedjatament qabel id-dħul fis-seħħ tal-liġi ta' l-2003, li jingħataw, f'dak li jirrigwarda xi wħud mir-rikorrenti, kuntratti għal terminu li jestendi sa tmien snin.

30 Din il-qorti tqis li, minkejja n-nuqqas apparenti ta' *mala fede* min-naħa tal-konvenut in kwistjoni u l-ispjegazzjonijiet tiegħu bbażati kemm fuq il-bżonnijiet temporanji u kif ukoll fuq il-impossibbiltà li jiġi ggarantit il-finanzjament permanenti ta' l-impjiegi kkonċernati, din id-deċiżjoni kellha r-riżultat li ċċaħħad lir-rikorrenti mill-possibbiltà li jiksbu kuntratt għal żmien indefinit f'terminu raġjonevoli wara l-adozzjoni tal-liġi ta' l-2003. Hija tqis li, permezz tad-deċiżjoni msemmija, l-Irlanda akkwistat, għad-detriment tar-rikorrenti, vantaġġ mill-illegalità li wettqet hija stess meta ma ttrasponietx id-Direttiva 1999/70 fit-terminu preskritt.

31 Fir-raba' lok, jekk jitqies li ma għandhiex ġurisdizzjoni biex tapplika l-liġi Komunitarja jew li l-klawżoli 4 u 5 tal-ftehim qafas huma nieqsa minn effett dirett, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk l-obbligu ta' interpretazzjoni konformi li hija għandha jimplikax li hija għandha tinterpreta l-liġi ta' l-2003 fis-sens li din għandha effett retroattiva għall-10 ta' Lulju 2001.

32 Din il-qorti tosserva li, għalkemm il-liġi Irlandiża bħala prinċipju teskludi l-applikazzjoni retroattiva tal-liġijiet, l-Artikolu 6 tal-liġi ta' l-2003 ma jinkludi l-ebda indikazzjoni li tipprekludi l-applikazzjoni retroattiva tiegħu. Hija żżid li, għalkemm huwa minnu li l-obbligu ta' interpretazzjoni konformi huwa limitat mill-prinċipji ta' ċertezza legali u ta' non retroattività, u ma jistax, minnu nnifshu u indipendentement minn liġi nazzjonali ta' implementazzjoni tad-Direttiva 1999/70, joħloq jew jaggrava r-responsabbiltà kriminali li tirriżulta minn ksur tal-liġi Komunitarja, madankollu tqum il-kwistjoni, f'dan il-każ, jekk dan l-obbligu jfissirx li l-liġi nazzjonali tista' tiġi applikata b'mod retroattiv sabiex tippermetti li jkun hemm ir-responsabbiltà ċivili ta' Stat Membru, fil-kwalità tiegħu bħala persuna li tħaddem, minħabba atti jew ommissjonijiet li jiksru Direttiva u li jmorru lura għal perijodu fejn din kellha tiġi trasposta mill-imsemmi Stat Membru.

33 Fil-ħames lok, il-qorti tar-rinviju tistaqsi jekk il-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, skond il-klawżola 4 tal-ftehim qafas, ikopru x il-kundizzjonijiet ta' paga u tad-drittijiet għall-pensjoni.

34 Filwaqt li tirreferi għat-tifsira ġenerali tal-kunċett ta' paga fil-kuntest ta' l-Artikolu 141 KE, dwar il-prinċipju ta' l-ugwaljanza bejn is-sessi, hija tqis li interpretazzjoni li teskludi l-pagi mill-kamp ta' applikazzjoni tal-klawżola in kwistjoni twassal sabiex il-ħaddiema għal żmien fiss jiġu mċaħħda minn protezzjoni kontra d-diskriminazzjonijiet f'dak li jirrigwarda numru ta' aspetti essenzjali relatati mal-paga, ħaġa li tmur kontra l-għan persegwit mill-ftehim qafas.

35 Barra minn hekk, hija tqis li, fid-dawl ta' l-Artikolu 136 KE u tal-Karta tal-Komunità dwar id-Drittijiet Soċjali Fundamentali tal-Ħaddiema, adottata matul il-laqgħa tal-Kunsill Ewropew li nżammet fi Strasburgu fid-9 ta' Diċembru 1989 (b'mod partikolari l-punt 7 tagħha), li b'rabta magħhom għandu jinqara l-Artikolu 137 KE, l-Artikolu 137(5), li jeskludi l-pagi mill-kamp ta' applikazzjoni ta' l-Artikolu 137, għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa intiż biss sabiex jiċħad kompetenza leġiżlattiva lill-Komunità Ewropea għall-iffissar ta' paga minima Komunitarja u li għalhekk ma jipprekludix l-inkorporazzjoni ta' l-elementi ta' paga u ta' pensjoni fil-kunċett ta' "kundizzjonijiet tax-xogħol" skond l-Artikolu 137(1) KE.

36 Fid-dawl ta' dawn id-diversi mistoqsijiet, il-Labour Court iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja s-segwenti domandi preliminari

"1) Meta jkollhom quddiemhom kawża fl-ewwel istanza skond dispożizzjoni tal-liġi domestika jew meta jkunu qegħdin jiddeċiedu appell kontra tali deċiżjoni, ir-Rights Commissioner u l-Labour Court huma marbuta, abbażi ta' prinċipju tal-liġi Komunitarja (b'mod partikolari l-prinċipji ta' l-ekwivalenza u ta' l-effettività), li japplikaw dispożizzjoni direttament applikabbli tad-Direttiva [...] 1999/70/KE, [...] f'ċirkustanzi fejn:

— ir-Rights Commissioner u l-Labour Court ma jkunux espressament ingħataw il-ġurisdizzjoni għal dan il-għan skond il-liġi domestika ta' l-Istat Membru kkonċernat, inklużi d-dispożizzjonijiet tad-dritt intern li jittrasponi d-Direttiva;

— l-individwi jistgħu jadixxu lill-High Court b'talbiet oħra li jirriżultaw mill-fatt li min iħaddimhom ma applikax id-direttiva għas-sitwazzjoni partikolari tagħhom, u fejn

— l-individwi jistgħu jadixxu lill-qrati ordinarji li għandhom ġurisdizzjoni b'talbiet oħra kontra l-Istat Membru kkonċernat, sabiex jiksbu kumpens għad-danni li huma sofrew mill-fatt li dak l-Istat ma ttrasponiex id-direttiva fit-termini imposti?

2) Fil-każ ta' risposta affermattiva għall-ewwel domanda:

a) Il-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas [...] hija mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata mill-individwi quddiem il-qrati nazzjonali tagħhom?

b) Il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas [...] hija mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata mill-individwi quddiem il-qrati nazzjonali tagħhom?

3) Fid-dawl tar-risposti tal-Qorti tal-Ġustizzja għall-ewwel domanda u għat-tieni domanda taħt (b), il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas [...] tipprojbixxi li Stat Membru, li jkun qiegħed jaġixxi bħala l-persuna li tħaddem, milli jġedded kuntratt ta' impjieg għal żmien fiss għal perijodu li jwassal sa tmien snin matul il-perijodu li jiġi wara d-data li fiha kellha tiġi trasposta l-imsemmija direttiva u qabel l-adozzjoni tal-liġi ta' traspożizzjoni, meta:

— il-kuntratt kien dejjem ġie mġedded sa dakinhar għall-perijodi iqsar, u li min iħaddem għandu bżonn is-servizzi ta' l-impjegat għall-perijodu li jeċċedi ż-żmien tal-proroga tas-soltu;

— it-tiġdid tal-kuntratt għal dan il-perijodu itwal għandu l-effett li jimpedixxi lil individwu milli jibbenefika bis-sħieħ mill-applikazzjoni tal-klawżola 5 tal-ftehim qafas meta din tiġi trasposta fil-liġi domestika; u li

— mhemmx raġunijiet oġġettivi, li mhumiex relatati ma' l-istat ta' l-impjegat bħala ħaddiem għal żmien fiss, kapaċi li jiġġustifikaw dan it-tġidid?

4) Fil-każ ta' risposta negattiva għall-ewwel domanda jew għat-tieni domanda: ir-Rights Commissioner u l-Labour Court huma obbligati skond id-dispożizzjoni tal-liġi Komunitarja (u b'mod partikulari skond l-obbligu li jinterpretaw il-liġi domestika fid-dawl tat-test u l-għan tad-direttiva, b'mod li jilħqu r-riżultat imfittex minnha) li jinterpretaw id-dispożizzjonijiet tal-liġi domestika adottati sabiex jittrasponu d-Direttiva 1999/70 [...] fis-sens li l-istess dispożizzjonijiet għandhom effett retroattiv għad-data li fiha kellha tiġi trasposta d-Direttiva msemmija, meta:

— il-kliem tad-dispożizzjoni tal-liġi domestika ma teskludix espressament tali interpretazzjoni, imma fejn

— regola tal-liġi domestika li tirregola l-interpretazzjoni tal-liġijiet tipprekludi tali applikazzjoni retroattiva sakemm ma jkunx hemm indikazzjoni ċara u inekwivoka f'sens ieħor?

5) Fil-każ ta' risposta affermattiva għall-ewwel domanda jew għar-raba' domanda: il-"kundizzjonijiet ta' l-impjieg" li għalihom tagħmel riferenza l-klawżola 4 tal-ftehim qafas [...] jinkludu l-kundizzjonijiet ta' kuntratt ta' impjieg li jirrigwardaw il-paga u l-pensjonijiet?"

Fuq id-domandi preliminari

Fuq l-ewwel domanda

37 Permezz ta' l-ewwel domanda taħgha, il-qorti tar-rinviju essenzjalment tixtieq tkun taf jekk, fin-nuqqas ta' dispożizzjoni espressa f'dan is-sens fil-liġi nazzjonali applikabbli, qorti nazzjonali, bħal-Labour Court nnifisha jew ir-Rights Commissioner, li tiġi mitluba tiddeċiedi kawża bbażata fuq ksur tal-liġi li tittrasponi d-Direttiva 1999/70, hijiex marbuta, skond il-liġi Komunitarja, li tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni anki sabiex tisma pretensjonijiet ibbażati direttament fuq din id-Direttiva stess, meta dawn il-pretensjonijiet ikunu jirreferu għal perijodu ta' wara d-data li fiha jkun skada t-terminu għat-traspożizzjoni tad-Direttiva in kwistjoni, iżda qabel id-data tad-dħul fis-seħħ tal-liġi ta' traspożizzjoni li tagħtiha l-ġurisdizzjoni sabiex tisma' talbiet ibbażati fuq din il-liġi.

38 F'dan ir-rigward, il-qorti tar-rinviju tenfasizza li l-persuni interessati jistgħu jresqu lill-Istat Membru kkonċernat quddiem il-qrati ordinarji, kemm fil-kwalità tiegħu bħala persuna li tħaddem, kif ukoll sabiex jakkwistaw rimedju għad-danni li jirriżultaw min-nuqqas ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70 fit-terminu ta' żmien preskritt.

39 B'mod preliminari, għandu jiġi osservat, hekk kif għamlet l-Irlanda waqt is-seduta, li la d-Direttiva 1999/70, u lanqas il-ftehim qafas ma jispeċifikaw il-qrati nazzjonali li għandhom ġurisdizzjoni sabiex jiggarantixxu l-applikazzjoni tagħhom, u lanqas ma jistabbilixxu r-regoli proċedurali li jirregolaw l-azzjonijiet ġudizzjarji intiżi sabiex jiggarantixxu din l-applikazzjoni. Bil-kontra ta' dan, il-klawżola 8(5) tal-ftehim qafas tagħmel riferenza għall-leġiżlazzjoni, għall-ftehim kollettivi u għall-prattiċi nazzjonali f'dak li jirrigwarda l-prevenzjoni u s-soluzzjoni tal-kwistjonijiet kif ukoll ta' l-ilmenti li jirriżultaw mill-applikazzjoni tiegħu.

40 Barra minn hekk, għandu jiġi mfakkar li l-libertà ta' l-għażla tal-metodi u tal-mezzi intiżi sabiex jassiguraw l-implementazzjoni ta' Direttiva ma taffetwax l-obbligu li kull wieħed mill-Istati Membri destinatarji għandhom li jadottaw kull miżura neċessarja sabiex jassiguraw l-effett sħiħ tad-Direttiva kkonċernata, b'mod konformi ma' l-għan imfittex mid-Direttiva (ara s-sentenza ta' l-10 ta' April 1984, von Colson u Kamann, 14/83, Ġabra p. 1891, punt 15).

41 L-obbligu li jirriżulta minn direttiva u li l-Istati Membri għandhom li jilħqu r-riżultat persegwit minn din id-direttiva, kif ukoll id-dmir tagħhom, skond l-Artikolu 10 KE, li jieħdu l-miżuri kollha, ġenerali jew partikolari, adattati sabiex jiżguraw it-twettiq ta' dan l-obbligu, huma imposti fuq l-awtoritajiet kollha ta' dawn l-Istati Membri, inkluż, fil-kuntest tal-kompetenzi tagħhom, fuq l-awtoritajiet ġudizzjarji (sentenza von Colson u Kemann, iċċitata iktar 'il fuq, punt 26).

42 Fil-fatt, huma b'mod partikolari l-qrati nazzjonali li għandhom jassiguraw il-protezzjoni ġuridika li l-individwi jgawdu bis-saħħa tad-dispożizzjonijiet tal-liġi Komunitarja u li għandhom jiggarantixxu l-effett sħiħ ta' dawn id-dispożizzjonijiet (sentenza tal-5 ta' Ottubru 2004, Pfeiffer *et*, C-397/01 sa C-403/01, Ġabra p. I-8835, punt 111).

43 F'dan ir-rigward, għandu jiġi mfakkar li l-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effettiva jikkostitwixxi prinċipju ġenerali tal-liġi Komunitarja (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-13 ta' Marzu 2007, Unibet, C-432/05, Ġabra p. I-2271, punt 37 u l-ġurisprudenza ċċitata).

44 Skond ġurisprudenza stabbilita, fin-nuqqas ta' leġiżlazzjoni Komunitarja f'dan il-qasam, hija s-sistema legali nazzjonali ta' kull wieħed mill-Istati Membri li għandha tindika l-qrati li għandhom ġurisdizzjoni u tirregola l-modalitajiet proċedurali ta' rikorsi ġudizzjarji intiżi sabiex jassiguraw il-ħarsien tad-drittijiet li għandhom

l-individwi bis-saħħa tad-dritt Komunitarju (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tas-16 ta' Diċembru 1976, Rewe-Zentralfinanz u Rewe-Zentral, 33/76, Ġabra p. 1989, punt 5: Comet, 45/76, Ġabra p. 2043, punt 13; ta' l-14 ta' Diċembru 1995, Peterbroeck, C-312/93, Ġabra p. I-4599, punt 12; Unibet, iċċitata iktar 'il fuq, punt 39, u tas-7 ta' Ġunju 2007, van der Weerd *et*, C-222/05 sa C-225/05, Ġabra p. I-4233, punt 28).

45 Madankollu, l-Istati Membri għandhom ir-responsabbiltà li jassiguraw, f'kull każ, protezzjoni effettiva ta' dawn id-drittijiet (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tad-9 ta' Lulju 1985, Bozzetti, 179/84, Ġabra p. 2301, punt 17; tat-18 ta' Jannar 1996, SEIM, C-446/93, Ġabra p. I-73, punt 32, u tas-17 ta' Settembru 1997, Dorsch Consult, C-54/96, Ġabra p. I-4961, punt 40).

46 F'dan ir-rigward, hekk kif jirriżulta minn ġurisprudenza ferm stabbilita, il-modalitajiet proċedurali ta' rikors li huma intiżi sabiex jassiguraw il-ħarsien tad-drittijiet li l-individwi għandhom bis-saħħa tal-liġi Komunitarja m'għandhomx ikunu inqas favorevoli minn dawk li jirrigwardaw rimedji simili previsti mil-leġiżlazzjoni interna (prinċipju ta' ekwivalenza) u m'għandhomx jirrendu prattikament impossibbli jew eċċessivament diffiċli l-eżerċizzju ta' drittijiet mogħtija mill-ordinament ġuridiku Komunitarju (prinċipju ta' effettività) (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi ċċitati iktar 'il fuq, Rewe-Zentralfinanz u Rewe-Zentral, punt 5; Comet, punti 13 sa 16; Peterbroeck, punt 12; Unibet, punt 43, u kif ukoll van der Weerd *et*, punt 28).

47 Dawn l-eżiġenzi ta' ekwivalenza u ta' effettività, li jesprimu l-obbligu ġenerali li l-Istati Membri għandhom li jassiguraw il-protezzjoni ġudizzjarja tad-drittijiet li l-individwi għandhom bis-saħħa tal-liġi Komunitarja, jgħoddu wkoll f'dak li jirrigwarda l-indikazzjoni tal-qrati li għandhom ġurisdizzjoni sabiex jisimgħu kawżi bbażati fuq din il-liġi.

48 Fil-fatt, il-ksur ta' l-imsemmija eżiġenzi fuq dan il-livell huwa, minbarra nuqqas fil-konfront tagħhom fuq il-livell tad-definizzjoni tal-metodi proċedurali, ta' natura tali li jikser il-prinċipju ta' protezzjoni ġudizzjarja effattiva.

49 Huwa fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet li għandha tingħata r-risposta għall-ewwel domanda magħmula mill-qorti tar-rinviju.

50 Għandu jiġi enfasizzat li, peress li l-liġi ta' l-2003 tikkostitwixxi l-liġi li permezz tagħha l-Irlanda ssodisfat l-obbligi li hija għandha skond id-Direttiva 1999/70, talba bbażata fuq ksur ta' din il-liġi u talba direttament ibbażata fuq id-Direttiva għandhom, hekk kif enfasizzat ukoll il-qorti tar-rinviju stess, jitqiesu bħala li jiffurmaw parti mill-istess u l-uniku rimedju (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi ta' l-1 ta' Diċembru 1998, Levez, C-326/96, Ġabra p. I-7835, punti 46 u 47, kif ukoll tas-16 ta' Mejju 2000, Preston *et*, C-78/98, Ġabra p. I-3201, punt 51). Fil-fatt, fin-nuqqas ta' bażijiet legali formalment distinti, dawn huma intiżi, hekk kif osservat l-Avukat Ġenerali fil-punt 58 tal-konklużjonijiet tagħha, għall-protezzjoni ta' l-istess drittijiet, derivati mil-liġi Komunitarja, jiġifieri mid-Direttiva 1999/70 u mill-ftehim qafas.

51 F'dawn iċ-ċirkustanzi, ladarba l-leġiżlatur nazzjonali għażel li jikkonferixxi fuq qrati speċjalizzati l-ġurisdizzjoni li jisimgħu talbiet ibbażati fuq il-liġi li tittrasponi d-Direttiva 1999/70, l-obbligu li jitqiegħed fuq l-individwi li jkunu fis-sitwazzjoni tar-rikorrenti, li jkollhom l-intenzjoni li jressqu talba dwar il-ksur tal-liġi msemmija quddiem tali qorti speċjalizzata, li fl-istess ħin iressqu talba separata quddiem qorti ordinarja sabiex jinvokaw id-drittijiet li huma jista' direttament ikollhom abbażi ta' din id-Direttiva stess għall-perijodu inkluż bejn id-data ta' meta skada t-terminu għat-traspożizzjoni tagħha u d-data tad-dħul fis-seħħ tal-liġi li tassigura din it-traspożizzjoni, imur kontra l-prinċipju ta' effettività jekk, hekk kif għandha tivverifika l-qorti tar-rinviju, minn dan kellhom jirriżultaw inkonvenjenti proċedurali għal dawn l-individwi, f'termini, b'mod partikolari, ta' spejjeż, ta' dewmien u ta' regoli ta' rappreżentazzjoni, li jkunu ta' natura tali li jagħmlu eċċessivament diffiċli l-eżerċizzju tad-drittijiet mogħtija mill-imsemmija Direttiva.

52 Waqt is-seduta, l-Irlanda osservat li l-ġurisdizzjoni rrikonoxxuta lir-Rights Commissioners u lill-Labour Court mil-liġi ta' l-2003 hija volontarja u, għaldaqstant, ma

tipprekludix lill-individwi milli jressqu l-istess u l-uniku rikors quddiem qorti ordinarja, ibbażat parzjalment fuq il-liġi nazzjonali u parzjalment fuq il-liġi Komunitarja.

53 Għalkemm din l-affermazzjoni hija eżatta, xorta jibqa' l-fatt li, fil-każ li individwi jkollhom, bħar-rikorrenti, l-intenzjoni li jirrikorru, anki fuq bażi volontarja, għall-ġurisdizzjoni kkonferita mill-leġiżlatur nazzjonali lil dawn il-qrati speċjalizzati waqt it-traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70 sabiex jisimgħu kawżi bbażati fuq il-liġi ta' l-2003, il-prinċipju ta' effettività jeħtieġ li jkunu jistgħu ukoll jinvokaw, quddiem dawn l-istess qrati, il-protezzjoni tad-drittijiet li huma jista' jkollhom direttament abbażi ta' din id-Direttiva stess, jekk mill-verifiki magħmula mil-qorti tar-rinviju jirriżulta li l-obbligu li r-rikors tagħhom jinqasam f'żewġ talbiet separati u li dik ibbażata direttament fuq id-Direttiva msemmija titressaq quddiem qorti ordinarja jwassal għal komplikazzjonijiet proċedurali ta' natura tali li jagħmlu eċċessivament diffiċli l-eżerċizzju tad-drittijiet li s-sistema legali Komunitarja tagħti lill-persuni kkonċernati.

54 Jekk il-qorti tar-rinviju tasal biex tikkonstata tali ksur tal-prinċipju ta' effettività, hija għandha, safejn ikun possibbli, tinterpreta r-regoli nazzjonali dwar il-ġurisdizzjoni b'tali mod li dawn jikkontribwixxu għall-implementazzjoni ta' l-għan li tiġi ggarantita protezzjoni ġudizzjarja effettiva tad-drittijiet li l-individwi jista' jkollhom abbażi tal-liġi Komunitarja (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Unibet, iċċitata iktar 'il fuq, punt 44).

55 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għall-ewwel domanda għandha tkun li l-liġi Komunitarja, b'mod partikolari l-prinċipju ta' effettività, teżiġi li qorti speċjalizzata, inkarigata, fil-kuntest tal-ġurisdizzjoni li ġiet ikkonferita lilha, anki b'mod volontarju, mil-leġiżlazzjoni li tassigura t-traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70, biex tisma talba bbażata fuq ksur ta' din il-leġiżlazzjoni, tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni biex tisma' wkoll pretensjonijiet tar-rikorrent ibbażati direttament fuq din id-Direttiva stess għall-perijodu inkluż bejn id-data ta' meta skada

t-terminu għat-traspożizzjoni tagħha u d-data tad-dħul fis-seħħ tal-leġiżlazzjoni msemmija, jekk jirriżulta li l-obbligu li dan ir-rikorrent għandu li jressaq, b'mod parallel, quddiem qorti ordinarja, talba separata direttament ibbażata fuq l-imsemmija Direttiva kellu jwassal għal inkonvenjenti proċedurali ta' natura tali li jagħmlu eċċessivament diffiċli l-eżerċizzju tad-drittijiet li huma għandhom abbażi tas-sistema legali Komunitarja. Hija l-qorti nazzjonali li għandha tagħmel il-verifiki neċessarji f'dan ir-rigward.

Fuq it-tieni domanda

56 Fil-każ fejn, fid-dawl ta' l-elementi tar-risposta mogħtija għall-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tkun marbuta li tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni biex tisma' il-pretensjonijiet tar-rikorrenti li huma direttament ibbażati fuq id-Direttiva 1999/70, għandha tingħata risposta għat-tieni domanda tagħha, permezz ta' liema hija tistaqsi, essenzjalment, jekk il-klawżoli 4(1) u 5(1) tal-ftehim qafas jistgħux jiġu invokati minn individwi quddiem qorti nazzjonali.

57 F'dan ir-rigward, minn ġurisprudenza stabbilita jirriżulta li, fil-każijiet kollha fejn dispożizzjonijiet ta' Direttiva jidhru li jkunu, mil-lat tal-kontenut tagħhom, mingħajr kundizzjoni u preċiżi biżżejjed, l-individwi jkollhom bażi sabiex jinvokawhom kontra l-Istat, b'mod partikolari fil-kwalità tiegħu bħala persuna li tħaddem (ara, b'mod partikolari, f'dan is-sens, is-sentenzi tas-26 ta' Frar 1986, Marshall, 152/84, Ġabra p. 723, punti 47 u 49, kif ukoll ta' l-20 ta' Marzu 2003, Kutz-Bauer, C-187/00, Ġabra p. I-2741, punti 69 u 71).

58 Hekk kif osservat l-Avukat Ġenerali fil-punt 87 tal-konklużjonijiet tagħha, din il-ġurisprudenza tista' tiġi trasposta għall-ftehim li, bħall-ftehim qafas, ġew milħuqa permezz ta' djalogu li sar, abbażi ta' l-Artikolu 139(1) KE, bejn imsieħba soċjali fuq livell Komunitarju u li ġew implementati, b'mod konformi mal-paragrafu (2) ta' dan l-istess Artikolu, minn Direttiva tal-Kunsill ta' l-Unjoni Ewropea, li jiffurmaw parti sħiħa minnha.

Fuq il-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas

59 Il-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas tistabbilixxi projbizzjoni milli, f'dak li jirrigwarda l-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, il-ħaddiema għal żmien fiss jiġu ttrattati b'mod inqas favorevoli mill-ħaddiema għal żmien indefinit paragunabbli għall-unika raġuni li dawn jaħdmu għal żmien fiss, sakemm trattament differenti mhuwiex iġġustifikat minn raġunijiet oġġettivi.

60 Din id-dispożizzjoni tipprojbixxi, b'mod ġenerali u f'termini ċari, kull differenza fit-trattament li ma tkunx oġġettivament iġġustifikata fir-rigward tal-ħaddiema għal żmien fiss f'dak li jirrigwarda l-kundizzjonijiet ta' l-impjieg. Hekk kif sostniet Impact, il-kontenut tagħha jidher preċiż biżżejjed sabiex din tkun tista' tiġi invokata minn individwu u applikata mill-qorti (ara, b'analoġija, is-sentenza Marshall, iċċitataa iktar 'il fuq, punt 52).

61 Bil-kontra ta' dak li tosserva l-Irlanda, in-nuqqas ta' definizzjoni, fid-dispożizzjoni kkonċernata, tal-kunċett ta' kundizzjonijiet ta' l-impjieg ma jrendix l-imsemmija dispożizzjoni inadatta sabiex tiġi applikata minn qorti għall-informazzjoni tal-kawża li hija għanda tiddeċiedi u, konsegwentement, mhuwiex ta' natura tali li jxejjen il-karattru suffiċjentement preċiż tal-kontenut ta' din id-dispożizzjoni. Għalhekk, dispożizzjonijiet ta' direttiva diġà ġew meqjusa bħala li kienu preċiżi biżżejjed minkejja n-nuqqas ta' definizzjoni Komunitarja tal-kunċetti ta' dritt soċjali li jinvolvu dawn id-dispożizzjonijiet (ara, f'dan ir-rigward, is-sentenza tad-19 ta' Novembru 1991, Francovich *et*, C-6/90 u C-9/90, Ġabra p. I-5357, punti 13 u 14).

62 Barra minn hekk, il-projbizzjoni preċiża stabbilita mill-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas ma teħtieġ l-intervenzjoni ta' l-ebda att min-naħa ta' l-istituzzjonijiet Komunitarji (ara, b'analoġija, is-sentenza ta' l-4 ta' Diċembru 1974, van Duyn, 41/74, Ġabra p. 1337, punt 6). Barra minn hekk, id-dispożizzjoni in kwistjoni bl-ebda mod ma

tikkonferixxi lill-Istati Membri l-fakultà, matul it-traspożizzjoni fil-liġi nazzjonali, li jirrestrinġu jew li jassuġġettaw għal kundizzjonijiet il-portata tal-projbizzjoni li tistabbilixxi fir-rigward tal-kundizzjonijiet ta' l-impjieg (ara, b'analoġija, is-sentenza Marshall, iċċitata iktar 'il fuq, punt 55).

63 Għalkemm huwa minnu li, hekk kif osservat l-Irlanda, din id-dispożizzjoni tinvolvi, fir-rigward tal-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni li tistabbilixxi, riżerva f'dak li jirrigwarda l-ġustifikkazzjonijiet ibbażati fuq raġunijiet oġġettivi.

64 Madankollu, hekk kif enfasizzat il-qorti tar-rinviju stess, l-applikazzjoni ta' din ir-riżerva hija suġġetta għal stħarriġ ġudizzjarju (ara, għal eżempju ta' tali stħarriġ fir-rigward tal-kunċett ta' raġunijiet oġġettivi fil-kuntest tal-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas, is-sentenza ta' l-4 ta' Lulju 2006, Adeneler *et*, C-212/04, Ġabra p. I-6057, punti 58 sa 75), għalkemm il-possibbiltà li tiġi invokata ma tipprekludix li jiġi meqjus li d-dispożizzjoni in kwistjoni tikkonferixxi lill-individwi drittijiet li huma jistgħu jinvokaw quddiem qorti u li l-qrati nazzjonali għandhom jissalvagwardjaw (ara, b'analoġija, is-sentenzi van Duyn, iċċitata iktar 'il fuq, punt 7; ta' l-10 ta' Novembru 1992, Hansa Fleisch Ernst Mundt, C-156/91, Ġabra p. I-5567, punt 15; tad-9 ta' Settembru 1999, Feyrer, C-374/97, Ġabra p. I-5153, punt 24, u kif ukoll tas-17 ta' Diċembru 2002, Baumbast u R, C-413/99, Ġabra p. I-7091, punti 85 u 86).

65 Il-preċiżjoni u l-karattru inkondizzjonat tal-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas lanqas mhuma affettwati mill-punt 2 ta' din il-klawżola. Fil-fatt, hekk kif osservat l-Avukat Ġenerali fil-punt 101 tal-konklużjonijiet tagħha, dan il-punt 2 ma jagħmel xejn ħlief li jenfasizza waħda mill-konsegwenzi li jistgħu jkunu assoċjati, jekk ikun il-każ, taħt l-eventwali stħarriġ tal-qorti, ma' l-applikazzjoni tal-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni favur il-ħaddiema għal żmien fiss, mingħajr bl-ebda mod ma jkun hemm ksur tas-sostanza ta' dan il-prinċipju.

66 Fir-rigward tal-klawżola 4(3) tal-ftehim qafas, li ukoll ġiet invokata mill-Irlanda sabiex tiċħad effett dirett tal-punt 1 tagħha, għandu jiġi osservat li din tħalli f'idejn l-Istati Membri u/jew f'idejn l-imsieħba soċjali l-inkarigu li jiddefinixxu l-metodi intiż sabiex jiffaċilitaw l-"applikazzjoni" tal-prinċipju ta' projbizzjoni ta' diskriminazzjoni stabbilit minn din il-klawżola.

67 Għaldaqstant, tali metodi bl-ebda mod ma jistgħu jirrigwardaw id-definizzjoni tal-kontenut innifsu ta' dan il-prinċipju (ara, b'analoġija, is-sentenza tad-19 ta' Jannar 1982, Becker, 8/81, Ġabra p. 53, punti 32 u 33). Hekk kif issuġġeriet il-qorti tar-rinviju stess, u kif osservat Impact, dawn ma jistgħux jaffetwaw l-eżistenza jew jillimitaw il-portata ta' dan il-prinċipju (ara, b'analoġija, is-sentenzi tal-21 ta' Ġunju 1974, Reyners, 2/74, Ġabra p. 631, punti 21 u 26, kif ukoll Becker, iċċitata iktar 'il fuq, punt 39).

68 Minn dan isegwi li l-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas tidher li hija, mil-lat tal-kontenut tagħha, mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata minn individwu quddiem il-qrati nazzjonali.

Fuq il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas

69 Il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas timponi fuq l-Istati Membri, bil-għan li tipprevjeni l-abbużi li jirriżultaw mill-użu ta' kuntratti jew ta' relazzjonijiet ta' impjieg għal żmien fiss suċċessivi, li jadottaw waħda jew iktar mill-miżuri li hija telenka fil-każ li l-liġi nazzjonali tagħhom ma tkunx tinkludi miżuri legali ekwivalenti. Il-miżuri elenkati, li huma tlieta, huma relatati, rispettivament, ma' raġunijiet oġġettivi li jiġġustifikaw it-tiġdid ta' tali kuntratti jew relazzjonijiet ta' impjieg, mat-tul massimu totali ta' dawn il-kuntratti jew relazzjonijiet ta' impjieg suċċessivi u man-numru ta' tiġdid ta' tali kuntratti jew relazjonijiet.

70 Meta tippreskrivi l-adozzjoni effettiva u vinkolanti ta' mill-inqas waħda mill-miżuri li hija telenka u li huma intiżi sabiex jipprevjenu l-użu abbużiv ta' kuntratti għal żmien fiss suċċessivi fil-każ li l-liġi nazzjonali ma tkunx diġà tinkludi miżuri ekwivalenti (ara s-sentenzi Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punti 65 u 101; tas-7 ta' Settembru 2006, Marrosu u Sardino, C-53/04, Ġabra p. I-7213, punt 44, u kif ukoll Vassallo, C-180/04, Ġabra p. I-7251, punt 35), il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas tassenja lill-Istati Membri għan ġenerali, li jikkonsisti fil-prevenzjoni ta' tali abbużi, filwaqt li tħallilhom l-għażla tal-metodi intiżi għall-prevenzjoni tagħhom.

71 Bis-saħħa ta' din id-dispożizzjoni, huwa fil-fatt parti mis-setgħa diskrezzjonali ta' l-Istati Membri li għal dan il-għan jirrikorru għal waħda jew iktar mill-miżuri msemmija f'din il-klawżola, jew inkella għal miżuri legali eżistenti ekwivalenti, u dan filwaqt li jittieħdu in kunsiderazzjoni l-bżonnijiet tas-setturi speċifiċi u/jew ta' kategoriji ta' ħaddiema.

72 Għalkemm huwa minnu, hekk kif osservat il-Kummissjoni meta bbażat ruħha fuq is-sentenza Francovich *et*, iċċitata iktar 'il fuq (punt 17), il-fakultà li l-Istati Membri għandhom li jagħżlu minn fost numru ta' metodi possibbli bil-għan li jintlaħaq ir-riżultat preskritt minn Direttiva ma teskludix il-possibbiltà, għall individwi, li jinvokaw quddiem il-qrati nazzjonali d-drittijiet li l-kontenut tagħhom jista' jiġi ddeterminat bi preċiżjoni suffiċjenti unikament abbażi tad-dispożizzjonijiet ta' din id-Direttiva (ara wkoll, f'dan is-sens, is-sentenzi tat-2 ta' Awwissu 1993, Marshall, C-271/91, Ġabra p. I-4367, punt 37, u kif ukoll Pfeiffer *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 105).

73 Madankollu, għandu jiġi osservat li, b'mod differenti mid-dispożizzjonijiet in kwistjoni fil-kawża li tagħat lok għas-sentenza Francovich *et*, iċċitata iktar 'il fuq, il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas ma fiha l-ebda obbligu mingħajr kundizzjoni u preċiż biżżejjed li jista' jiġi invokat, fin-nuqqas ta' miżuri ta' traspożizzjoni meħuda fit-terminu preskritt, minn individwu quddiem qorti nazzjonali.

74 Fis-sentenza Francovich *et*, iċċitata iktar 'il fuq, il-Qorti tal-Ġustizzja setgħet, minkejja l-libertà ta' għażla li d-Direttiva kkonċernata tagħti lill-Istati Membri sabiex jilħqu r-riżultat preskritt minn din id-Direttiva, tidentifika f'din id-Direttiva dispożizzjonijiet li jiddefinixxu, b'mod mingħajr kundizzjoni u preċiż biżżejjed, kontenut ta' protezzjoni minima favur l-individwi, f'dak il-każ, garanzija minima li tirrigwarda l-ħlas tal-krediti ta' paga fil-każ ta' insolvenza ta' min iħaddem (ara wkoll, għal każijiet oħra ta' identifikazzjoni ta' tali protezzjoni minima, is-sentenzi tat-3 ta' Ottubru 2000, Simap, C-303/98, Ġabra p. I-7963, punti 68 u 69, kif ukoll Pfeiffer *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 105).

75 F'din il-kawża, is-suġġeriment tal-Kummissjoni li jgħid li l-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas tiddetermina wkoll tali protezzjoni materjali minima safejn din teżiġi, fin-nuqqas ta' kull miżura oħra intiża sabiex tiġġieled kontra l-abbuż jew, għall-inqas, ta' miżura suffiċjentement effikaċi, oġġettiva u trasparenti għal dan l-iskop, li raġunijiet oġġettivi jiġġustifikaw it-tiġdid ta' kuntratti jew relazzjonijiet ta' impjieg għal żmien fiss suċċessivi, ma jistax jiġi aċċettat.

76 Fil-fatt, minn naħa, għalkemm huwa minnu li, hekk kif enfasizzat il-Qorti tal-Ġustizzja fil-punt 67 tas-sentenza Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, skond il-punt 7 tal-kunsiderazzjonijiet ġenerali tal-ftehim qafas, il-partijiet firmatarji tal-ftehim qiesu li "l-użu ta' kuntratti ta' l-impjieg għal terminu fiss ibbażati fuq raġunijiet oġġettivi huwa mod kif jiġi pprevenut l-abbuż", xorta waħda jibqa' l-fatt li l-interpretazzjoni ssuġġerita mill-Kummissjoni twassal sabiex tiġi stabbilita ġerarkija bejn il-miżuri differenti msemmija fil-klawżola 5(1) ta' l-imsemmi ftehim qafas, filwaqt li l-kliem stess ta' din id-dispożizzjoni juri mingħajr dubju li d-diversi miżuri previsti għandhom jiġu kkunsidrati bħala "ekwivalenti".

77 Min-naħa l-oħra, hekk kif osservat ukoll l-Avukat Ġenerali fil-punt 116 tal-konklużjonijiet tagħha, l-interpretazzjoni ssuġġerita mill-Kummissjoni twassal sabiex l-għażla tal-metodi mogħtija mill-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas tiġi mċaħħda

minn kull sens, peress li din tippermetti lil individwu li jinvoka n-nuqqas ta' raġunijiet oġġettivi sabiex jikkontesta t-tiġdid tal-kuntratt għal żmien fiss tiegħu, anki meta dan it-tiġdid ma jkunx jikser il-leġiżlazzjoni dwar it-tul massimu totali jew in-numru ta' tiġdid li l-Istat Membru kkonċernat ikun adotta b'mod konformi ma' l-għażliet offruti mill-imsemmija klawżola 5(1)(b) u (ċ).

78 Għaldaqstant, differentement minn dak li ġie deċiż fil-kawżi li waslu għas-sentenzi ċċitati fil-punt 72 ta' din is-sentenza, f'din il-kawża mhuwiex possibbli li tiġi ddeterminata b'mod suffiċjenti l-protezzjoni minima li għandha, f'kull każ, tiġi implementata skond il-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas.

79 Minn dan isegwi li din id-dispożizzjoni ma tidhirx li hija, mill-lat tal-kontenut tagħha, mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata minn individwu quddiem qorti nazzjonali.

80 Fid-dawl ta' dak li ntqal iktar 'il fuq, ir-risposta għat-tieni domanda għandha tkun li l-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas hija mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata minn individwu quddiem qorti nazzjonali, u li min-naħa l-oħra, dan mhuwiex il-każ fil-konfront tal-klawżola 5(1) ta' l-imsemmi ftehim qafas.

Fuq it-tielet domanda

81 Permezz tat-tielet domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju essenzjalment tistaqsi, fid-dawl tar-risposti mogħtija għall-ewwel kif ukoll għat-tieni domanda safejn din kienet tirrigwarda l-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas, jekk din id-dispożizzjoni tal-ftehim qafas

tipprekludix lil Stat Membru, bħala persuna li tħaddem, milli jġedded kuntratt ta' impjieg għal żmien fiss għal perijodu li jwassal sa tmien snin matul il-perijodu inkluż bejn id-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70 u dik tad-dħul fis-seħħ tal-liġi ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva.

82 Fil-kuntest ta' din it-tielet domanda, il-qorti tar-rinviju tenfasizza li, qabel, il-kuntratt ikkonċernat dejjem kien ġie mġedded għal perijodi iqsar, li l-persuna li tħaddem għandha bżonn is-servizzi tal-persuna interessata għal perijodu li jeċċedi t-tul normali tat-tiġdid, li t-tiġdid ta' dan il-kuntratt għal perijodu itwal għandu l-effett li jċaħħad lill-ħaddiem mill-applikazzjoni tal-klawżola 5 tal-ftehim qafas ladarba din tiġi trasposta fil-liġi nazzjonali u li ma jeżistu l-ebda raġunijiet oġġettivi, li ma japplikawx għall-istat tal-ħaddiem għal żmien fiss tal-persuna interessata, ta' natura tali li tiġġustifika tali tiġdid.

83 Fil-każ fejn, fid-dawl ta' l-elementi ta' risposta mogħtija għall-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tkun obbligata li tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni sabiex tisma' l-pretensjonijiet tar-rikorrenti li huma direttament ibbażati fuq id-Direttiva 1999/70, għandu jiġi enfasizzat li, għalkemm huwa minnu, hekk kif ġie mwieġeb għat-tieni domanda, il-kontenut tal-klawżola 5(1) tal-ftehim qafas mhuwiex mingħajr kundizzjoni u preċiż biżżejjed sabiex ikun jista' jiġi invokat minn individwu quddiem qorti nazzjonali, xorta waħda jibqa' l-fatt li, skond it-tielet paragrafu ta' l-Artikolu 249 KE, id-Direttiva, filwaqt li tħalli lill-qrati nazzjonali l-kompetenza fir-rigward tal-forma u tal-metodi, torbot lil kull Stat Membru destinatarju fir-rigward tar-riżultat li għandu jintlaħaq (ara s-sentenza von Colson u Kamann, iċċitata iktar 'il fuq, punt 15).

84 Għalhekk, fl-Artikolu 2(1) tagħha, id-Direttiva 1999/70 tipprovdi li l-Istati Membri għandhom jadottaw kull dispożizzjoni neċessarja li tippermettilhom li jkunu f'kull mument f'pożizzjoni li jiggarantixxu r-riżultati imposti minnha.

85 Hekk kif diġà ġie mfakkar fil-punt 41 ta' din is-sentenza, l-obbligu li l-Istati Membri għandhom li jilħqu r-riżultat previst minn Direttiva u dak, bis-saħħa ta' l-Artikolu 10 KE, li jieħdu l-miżuri xierqa ġenerali jew speċjali kollha sabiex jassiguraw it-twettiq ta' dan l-obbligu huma imposti fuq l-awtoritajiet kollha ta' l-Istati Membri (ara s-sentenza von Colson u Kamann, iċċitata iktar 'il fuq, punt 26). Tali obbligi huma responsabbiltà ta' dawn l-awtoritajiet, inklużi, jekk ikun il-każ, fil-kwalità tagħhom bħala persuna pubblika li tħaddem.

86 F'dak li jirrigwarda l-għan preskritt mid-Direttiva 1999/70 u mill-ftehim qafas, dan jitlaq mill-premessa, hekk kif jirriżulta mil-punti 6 u 8 tal-kunsiderazzjonijiet ġenerali tiegħu, li tgħid li l-kuntratti ta' impjieg għal żmien indefinit jikkostitwixxu l-forma ġenerali tar-relazzjonijiet ta' impjieg, filwaqt li tirrikonoxxi li l-kuntratti ta' impjieg għal żmien fiss huma karatteristika ta' l-impjieg f'ċerti setturi jew għal ċerti okkupazzjonijiet u attivitajiet (ara s-sentenza Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 61).

87 Konsegwentement, il-benefiċċju ta' l-istabbiltà ta' l-impjieg huwa kkunsidrat bħala element importanti fil-protezzjoni tal-ħaddiema (ara s-sentenza tat-22 ta' Novembru 2005, Mangold, C-144/04, Ġabra p. I-9981, punt 64) filwaqt li, hekk kif jirriżulta mit-tieni paragrafu tal-preambolu tal-ftehim qafas u mill-punt 8 tal-kunsiderazzjonijiet ġenerali tiegħu, huwa biss f'ċerti ċirkustanzi li kuntratti ta' xogħol għal terminu fiss jistgħu jissodisfaw il-bżonnijiet kemm tal-persuni li jimpjegaw kif ukoll tal-ħaddiema (ara s-sentenza Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 62).

88 Minn dan il-lat, il-ftehim qafas huwa intiż sabiex ikopri l-użu suċċessiv ta' din l-aħħar kategorija ta' relazzjonijiet ta' impjieg, ikkunsidrata bħala sors potenzjali ta' abbuż għad-dannu tal-ħaddiema, billi jipprovdi ċertu numru ta' dispożizzjonijiet protettivi minimi intiżi sabiex jevitaw il-prekarjetà tas-sitwazzjoni tal-persuni impjegati (ara s-sentenza Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 63).

89 Hekk kif jirriżulta mill-klawżola 1(b) ta' dan il-ftehim qafas, l-għan tiegħu huwa li jiġi stabbilit qafas sabiex ikun hemm prevenzjoni ta' l-abbużi li jirriżultaw mill-użu ta' kuntratti jew ta' relazzjonijiet ta' impjieg għal żmien fiss suċċessivi. Skond l-istess kliem tagħha, huwa speċifikament l-għan ta' prevenzjoni li l-klawżola 5(1) ta' l-imsemmi ftehim qafas tippersegwi.

90 Minn dan isegwi li l-Istati Membri għandhom, kemm skond l-Artikoli 10 KE u t-tielet paragrafu ta' l-Artikolu 249 KE kif ukoll skond id-Direttiva 1999/70 stess, li jieħdu l-miżuri kollha, ġenerali jew speċjali, xierqa sabiex jilħqu l-għan previst mill-imsemmija Direttiva u mill-ftehim qafas li jikkonsisti fil-prevenzjoni ta' l-użu abbużiv ta' kuntratti għal żmien fiss.

91 Dan l-obbligu jkun imċaħħad minn kull effett utli jekk awtorità ta' Stat Membru, li taġixxi fil-kwalità ta' persuna pubblika li tħaddem, tkun awtorizzata li ġġedded kuntratti għal terminu insolitament twil matul il-perijodu ta' bejn id-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70 u dik tad-dħul fis-seħħ tal-liġi ta' traspożizzjoni tagħha, bir-riżultat li ċċaħħad, għal tul ta' żmien mhux raġjonevoli, lill-persuni interessati milli jibbenefikaw mill-miżuri adottati mil-leġiżlatur nazzjonali sabiex jittrasponi l-klawżola 5 tal-ftehim qafas.

92 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għat-tielet domanda għandha tkun li l-Artikoli 10 KE u t-tielet paragrafu ta' l-Artikolu 249 KE, kif ukoll id-Direttiva 1999/70, għandhom jiġu interpretati fis-sens li awtorità ta' Stat Membru li taġixxi fil-kwalità ta' persuna pubblika li tħaddem mhijiex awtorizzata li tadotta miżuri, li jmorru kontra l-għan persegwit mid-Direttiva msemmija u mill-ftehim qafas f'dak li jirrigwarda l-prevenzjoni ta' l-użu abbużiv tal-kuntratti għal żmien fiss, li jikkonsistu fit-tiġdid ta' tali kuntratti għal terminu insolitament twil matul il-perijodu ta' bejn id-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva u dik tad-dħul fis-seħħ tal-liġi li tassigura din it-traspożizzjoni.

Fuq ir-raba' domanda

93 Fil-każ fejn, fid-dawl ta' l-elementi tar-risposta mogħtija għall-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju ma tkunx obbligata li tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni sabiex tikkunsidra l-pretensjonijiet tar-rikorrenti li huma direttament ibbażati fuq id-Direttiva 1999/70, għandha tingħata risposta għar-raba' domanda tagħha, permezz ta' liema hija tistaqsi, essenzjalment, jekk hija hijiex suġġetta għall-obbligu, abbażi ta' l-obbligu tagħha li tinterpreta l-liġi nazzjonali b'mod konformi mal-liġi Komunitarja, li tagħti effett retroattiv lil-liġi ta' l-2003 b'effett mid-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva.

94 Preliminarjament, għandu jiġi osservat li din ir-raba' domanda tirrigwarda biss l-Artikolu 6 tal-liġi ta' l-2003, li jikkostitwixxi l-miżura ta' traspożizzjoni tal-klawżola 4 tal-ftehim qafas.

95 Fil-fatt, min-naħa l-oħra, fid-deċiżjoni tar-rinviju hemm indikat li r-rikorrenti kkonċedew li t-termini użati fl-Artikolu 9 tal-liġi ta' l-2003 minnhom infishom jeskludu li jingħata effett retroattiv lil dan l-Artikolu, li jikkorrispondi għat-traspożizzjoni tal-klawżola 5 tal-ftehim qafas, bil-konsegwenza li interpretazzjoni mod ieħor tkun *contra legem*.

96 Konsegwentement, għandu jiġi evalwat jekk il-qorti tar-rinviju, fil-każ imsemmi fil-punt 93 ta' din is-sentenza, fejn hija jkollha unikament il-ġurisdizzjoni sabiex tiddeċiedi fuq it-talbiet fil-kawża prinċipali safejn dawn ikunu bbażati fuq ksur tal-liġi ta' l-2003, hijiex marbuta, abbażi tal-ħtieġa ta' interpretazzjoni konformi, li tikkonferixxi effett retroattiv lill-Artikolu 6 tal-liġi msemmija b'effett mid-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70.

97 F'dan ir-rigward, il-qorti tar-rinviju tenfasizza li għalkemm huwa minnu li l-kliem ta' dan l-Artikolu tal-liġi ta' l-2003 ma jeskludix espressament li tali effett retroattiv jiġi rrikonoxxut lil din id-dispożizzjoni, min-naħa tagħha, regola tal-liġi nazzjonali dwar l-interpretazzjoni tal-liġijiet tipprekludi li liġi tkun applikata b'mod retroattiv, ħlief jekk ikun hemm indikazzjoni ċara u mhux ekwivoka li tgħid mod ieħor.

98 F'dan ir-rigward, għandu jiġi mfakkar li, meta japplikaw il-liġi interna u, b'mod partikolari, id-dispożizzjonijiet ta' leġiżlazzjoni adottata speċifikament sabiex timplementa r-rekwiżiti ta' Direttiva, il-qrati nazzjonali huma obbligati li jinterpretaw il-liġi nazzjonali, safejn dan ikun possibbli, fid-dawl tat-test u ta' l-għan tad-Direttiva in kwistjoni sabiex jintlaħaq ir-riżultat intiż mid-Direttiva u b'dan il-mod jikkonformaw ruħhom mat-tielet paragrafu ta' l-Artikolu 249 KE (ara, b'mod partikolari, is-sentenza Pfeiffer *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 113 u l-ġurisprudenza ċċitata).

99 L-eżiġenza ta' interpretazzjoni konformi tad-dritt nazzjonali hija fil-fatt inerenti għas-sistema tat-Trattat KE minħabba li hija tippermetti lill-qrati nazzjonali li jassiguraw, fil-kuntest tal-kompetenzi tagħhom, l-effettività sħiħa tal-liġi Komunitarja meta huma jiddeċiedu l-kawżi li jitressqu quddiemhom (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi iċċitati iktar 'il fuq Pfeiffer *et*, punt 114, u Adeneler *et*, punt 109).

100 Madankollu, l-obbligu li l-qorti nazzjonali għandha li tirreferi għall-kontenut ta' Direttiva meta tinterpreta u tapplika r-regoli rilevanti tal-liġi interna hija limitata mill-prinċipji ġenerali tad-dritt, b'mod partikolari mill-prinċipji ta' ċertezza legali kif ukoll ta' non-retroattività, u hija ma tistax isservi ta' bażi għal interpretazzjoni *contra legem* tal-liġi nazzjonali (ara s-sentenzi tat-8 ta' Ottubru 1987, Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, Ġabra p. 3969, punt 13, u kif ukoll Adeneler *et*, iċċitata iktar 'il fuq, punt 110; ara wkoll, b'analoġija, is-sentenza tas-16 ta' Ġunju 2005, Pupino, C-105/03, Ġabra p. I-5285, punti 44 u 47).

101 Il-prinċipju ta' interpretazzjoni konformi madankollu jirrikjedi li l-qrati nazzjonali jagħmlu dak kollu li huwa fil-ġurisdizzjoni tagħhom, billi jieħdu in kunsiderazzjoni l-liġi interna kollha u billi japplikaw metodi ta' interpretazzjoni rikonoxxuti minnha, sabiex jiggarantixxu l-effettività sħiħa tad-Direttiva in kwistjoni u sabiex jaslu għal soluzzjoni konformi ma' l-għan imfittex minnha (ara s-sentenzi ċċitati iktar 'il fuq Pfeiffer *et*, punti 115, 116, 118 u 119, kif ukoll Adeneler *et*, punt 111).

102 F'dan il-każ, peress li, skond l-indikazzjonijiet li jinsabu fid-deċiżjoni tar-rinviju, jidher li fil-liġi nazzjonali hemm regola li teskludi l-applikazzjoni retroattiva ta' liġi fin-nuqqas ta' indikazzjoni ċara u mhux ambigwa li tgħid mod ieħor, hija l-qorti tar-rinviju li għandha tevalwa jekk f'din is-sistema legali teżistix, b'mod partikolari fil-liġi ta' l-2003, dispożizzjoni li għandha indikazzjoni ta' dan it-tip, li hija ta' natura tali li tikkonferixxi tali effett retroattiv lill-Artikolu 6 tal-liġi msemmija.

103 Fin-nuqqas ta' tali dispożizzjoni, il-liġi Komunitarja, b'mod partikolari l-ħtieġa ta' interpretazzjoni konformi, ma tistax, mingħajr ma ġġiegħel lill-qorti tar-rinviju tinterpreta l-liġi nazzjonali tagħha *contra legem*, tiġi interpretata bħala li timponilha li tikkonferixxi lill-Artikolu 6 tal-liġi ta' l-2003 portata retroattiva b'effett mid-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni tad-Direttiva 1999/70.

104 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet preċedenti, ir-risposta għar-raba' domanda għandha tkun li, safejn il-liġi nazzjonali applikabbli tinkludi fiha regola li teskludi l-applikazzjoni retroattiva ta' liġi fin-nuqqas ta' indikazzjoni ċara u mhux ambigwa li tgħid mod ieħor, qorti nazzjonali, li jkollha quddiema talba bbażata fuq ksur ta' dispożizzjoni tal-liġi nazzjonali li tittrasponi d-Direttiva 1999/70, mhijiex marbuta, skond il-liġi Komunitarja, li tikkonferixxi effett retroattiv lid-dispożizzjoni msemmija b'effett mid-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva ħlief jekk teżisti, f'din il-liġi nazzjonali, indikazzjoni ta' din in-natura, li tkun ta' natura tali li tikkonferixxi tali effett retroattiv lil din id-dispożizzjoni.

Fuq il-ħames domanda

105 Fil-każ fejn il-qorti tar-rinviju jkollha, fid-dawl ta' l-elementi tar-risposta mogħtija għall-ewwel domanda tagħha, tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni biex tisma' talba direttament ibbażata fuq id-Direttiva 1999/70, għandha tingħata risposta għall-ħames domanda tagħha, permezz ta' liema hija tistaqsi jekk il-kundizzjonijiet ta' l-impjieg skond il-klawżola 4 tal-ftehim qafas jinkludux il-kundizzjonijiet li jirrigwardaw il-pagi u l-pensjonijiet, stabbiliti f'kuntratt ta' impjieg.

106 F'dan ir-rigward, kif diġà osservat il-Qorti tal-Ġustizzja, il-Kunsill, meta adotta d-Direttiva 1999/70 bl-intenzjoni li jimplementa l-ftehim qafas, ibbaża ruħu fuq l-Artikolu 139(2) KE, li jipprovdi li l-implementazzjoni tal-ftehim konklużi fil-livell Komunitarju għandha ssir fil-materji koperti mill-Artikolu 137 KE (sentenza tat-13 ta' Settembru 2007, Del Cerro Alonso, C-307/05, Ġabra p. I-7109, punt 33).

107 Fost dawn il-materji hemm, fl-Artikolu 137(1)(b) KE, il-"kundizzjonijiet tax-xogħol".

108 Għandu jiġi osservat li t-termini ta' l-Artikolu 137(1)(b) KE, l-istess bħall-klawżola 4 tal-ftehim qafas, ma jippermettux, minnhom infushom, li jiġi deċiż jekk il-kundizzjonijiet tax-xogħol jew il-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, rispettivament imsemmija f'dawn iż-żewġ dispożizzjonijiet, jinkludux jew le l-kundizzjonijiet relatati ma' elementi bħall-pagi u l-pensjonijiet in kwistjoni fil-kawża prinċipali.

109 F'dan ir-rigward, il-fatt, enfasizzat mill-Gvern tar-Renju Unit, li ċertu numru ta' dispożizzjonijiet tal-liġi Komunitarja, bħall-Artikolu 3(1)(ċ) tad-Direttiva tal-Kunsill 76/207/KEE, tad-9 ta' Frar 1976, dwar l-implementazzjoni tal-prinċipju ta' trattament ugwali għall-irġiel u n-nisa għal dak li għandu x'jaqsam ma' l-aċċess għall-impjiegi,

taħriġ professjonali, promozzjoni, u kundizzjonijiet tax-xogħol (ĠU L 39, p. 40), fil-verżjoni tagħha kif emendata mid-Direttiva 2002/73/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tat-23 ta' Settembru 2002 (ĠU L 269, p. 15), l-Artikolu 3(1)(ċ), tad-Direttiva tal-Kunsill 2000/43/KE, tad-29 ta' Ġunju 2000, li timplementa l-prinċipju tat-trattament ugwali bejn il-persuni irrespettivament mill-oriġini tar-razza jew etniċità (ĠU L 180, p. 22), jew inkella l-Artikolu 3(1)(ċ), tad-Direttiva tal-Kunsill 2000/78/KE, tas-27 ta' Novembru 2000, li tistabbilixxi qafas ġenerali għall-ugwaljanza fit-trattament fl-impjieg u fix-xogħol (ĠU L 303, p. 16), isemmu espressament li l-kunċett ta' kundizzjonijiet ta' l-impjieg u ta' xogħol, li jirreferu għalihom dawn id-dispożizzjonijiet u li jinkludi fih il-pagi, ma jawtorizzawx li minħabba li ma jissemma' xejn f'dan is-sens fil-klawżola 4 tal-ftehim qafas, il-kunċett ta' kundizzjonijiet ta' l-impjieg għall-finijiet ta' l-applikazzjoni ta' din il-klawżola jiġi kkunsidrat bħala li ma jirrigwardax aspetti finanzjarji bħal dawk in kwistjoni fil-kawża prinċipali.

110 Peress li l-kliem użat fil-klawżola 4 tal-ftehim qafas ma jippermettux li tingħata risposta għall-kwistjoni ta' interpretazzjoni li saret, għandu, b'mod konformi ma ġurisprudenza stabbilita, jittieħed in kunsiderazzjoni l-kuntest u l-għanijiet persegwiti mil-leġiżlazzjoni li tifforma parti minnha din il-klawżola (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tas-17 ta' Novembru 1983, Merck, 292/82, Ġabra p. 3781, punt 12; tal-21 ta' Frar 1984, St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, 337/82, Ġabra p. 1051, punt 10; ta' l-14 ta' Ottubru 1999, Adidas, C-223/98, Ġabra p. I-7081, punt 23, u tas-7 ta' Ġunju 2007, Britannia Alloys & Chemicals vs Il-Kummissjoni, C-76/06 P, Ġabra p. I-4405, punt 21).

111 F'dan ir-rigward, hekk kif diġà osservat il-Qorti tal-Ġustizzja (sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punt 36) mill-kliem użat fil-klawżola 1(a) tal-ftehim qafas jirriżulta li wieħed mil-għanijiet tiegħu huwa dak "li titjieb il-kwalità ta' xogħol għal terminu fiss billi tiġi żgurata l-applikazzjoni tal-prinċipju ta' non-diskriminazzjoni". Bl-istess mod, il-preambolu tal-ftehim qafas jenfasizza, fit-tielet paragrafu tiegħu, li dan il-ftehim qafas "juri d-dispożizzjoni ta' l-Imsieħba Soċjali li jistabbilixxu qafas ġenerali biex jiżguraw trattament ugwali għal ħaddiema għal terminu fiss billi jipproteġuhom kontra d-diskriminazzjoni". L-erbatax-il premessa tad-Direttiva 1999/70 tenfasizza f'dan ir-rigward li l-għan tal-ftehim qafas huwa, b'mod partikolari, dak li titjieb il-kwalità tax-xogħol għal żmien fiss billi jiġu ffissati preskrizzjonijiet minimi li jiggarantixxu l-applikazzjoni tal-prinċipju ta' non-diskriminazzjoni.

112 Għalhekk, il-ftehim qafas, b'mod partikolari l-klawżola 4 tiegħu, jippersegwi għan li jifforma parti mill-għanijiet fundamentali stabbiliti fl-ewwel paragrafu ta' l-Artikolu 136 KE kif ukoll fit-tielet paragrafu tal-preambolu tat-Trattat KE u fil-punt 7 u fl-ewwel paragrafu tal-punt 10 tal-Karta tal-Komunità dwar id-Drittijiet Soċjali Fundamentali tal-Ħaddiema li tirreferi għaliha d-dispożizzjoni tat-Trattat imsemmija iktar 'il fuq u li huma marbuta mat-titjib fil-kundizzjonijiet ta' ħajja u ta' xogħol kif ukoll ma' l-eżistenza ta' protezzjoni soċjali xierqa tal-ħaddiema, f'dan il-każ tal-ħaddiema għal żmien fiss.

113 Barra minn dan, l-ewwel paragrafu ta' l-Artikolu 136 KE, li jiddefinixxi l-għanijiet fid-dawl ta' liema l-Kunsill jista', fil-materji msemmija fl-Artikolu 137 KE, jimplementa, b'mod konformi ma' l-Artikolu 139(2) KE, ftehim konklużi bejn imsieħba soċjali fuq livell Komunitarju, jirreferi għall-Karta Soċjali Ewropea ffirmata f'Turin fit-18 ta' Ottubru 1961, li fil-parti I tal-punt 4 tagħha ssemmi d-dritt tal-ħaddiema kollha għal "paga xierqa li tassigura lihom, kif ukoll lill-familji tagħhom, livell ta' ħajja sodisfaċjenti" [traduzzjoni mhux uffiċjali] fost l-għanijiet li l-partijiet kontraenti mpenjaw ruħhom li jilħqu, skond l-Artikolu 20 li jinsab fil-Parti III ta' din il-Karta.

114 Fid-dawl ta' dawn l-għanijiet, il-klawżola 4 tal-ftehim qafas għandha tinftiehem bħala li tesprimi prinċipju tal-liġi soċjali Komunitarja li ma jistax jiġi interpretat b'mod ristrettiv (ara s-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punt 38).

115 Hekk kif osservaw kemm Impact kif ukoll il-Kummissjoni, interpretazzjoni tal-klawżola 4 tal-ftehim qafas li teskludi b'mod kategoriku mill-kunċett ta' "kundizzjonijiet ta' l-impjieg", skond dan il-ftehim, il-kundizzjonijiet finanzjarji bħal dawk li jirrigwardaw il-pagi u l-pensjonijiet, ikollha l-effett li tnaqqas, b'kuntrast ma' l-għan mogħti lill-klawżola msemmija, il-kamp tal-protezzjoni kontra d-diskriminazzjonijiet mogħtija lill-ħaddiema kkonċernati, billi tintroduċi distinzjoni, ibbażata fuq in-natura tal-kundizzjonijiet ta' l-impjieg, li t-termini ta' din il-klawżola ma jissuġġerixxu bl-ebda mod.

116 Barra minn dan, hekk kif tosserva l-Avukat Ġenerali fil-punt 161 tal-konklużjonijiet tagħha, tali interpretazzjoni twassal sabiex iċċaħħad minn kull sens ir-riferenza, li hemm fil-klawżola 4(2) tal-ftehim qafas, għall prinċipju ta' *pro rata temporis*, prinċipju li skond id-definizzjoni tiegħu stess japplika biss fil-preżenza ta' benefiċċji diviżibbli, bħal dawk li jirriżultaw mill-kundizzjonijiet finanzjarji ta' l-impjieg marbuta, per eżempju, mal-pagi u mal-pensjonijiet.

117 Bil-kontra ta' dak li josservaw l-Irlanda u l-Gvern tar-Renju Unit, l-evalwazzjoni msemmija iktar 'il fuq mhijiex ikkonfutata mill-ġurisprudenza sviluppata mill-Qorti tal-Ġustizzja fil-qasam tat-trattament ugwali bejn in-nisa u l-irġiel, li tgħid li l-kundizzjonijiet tax-xogħol skond id-Direttiva 76/207, fil-verżjoni tagħha preċedenti għal dik li tirriżulta mid-Direttiva 2002/73, ma jinkludux il-pagi (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tat-13 ta' Frar 1996, Gillespie *et*, C-342/93, Ġabra p. I-475, punt 24; tat-12 ta' Ottubru 2004, Wippel, C-313/02, Ġabra p. I-9483, punti 29 sa 33, u tat-8 ta' Settembru 2005, McKenna, C-191/03, Ġabra p. I-7631, punt 30).

118 Fil-fatt, il-ġurisprudenza msemmija hija mfissra mill-eżistenza parallela ta' l-Artikolu 119 tat-Trattat KE (l-Artikoli 117 sa 120 tat-Trattat KE ġew mibdula mill-Artikoli 136 KE sa 143 KE) u ta' direttiva dwar it-trattament ugwali ta' l-irġiel u tan-nisa fir-rigward tal-pagi, jiġifieri d-Direttiva tal-Kunsill 75/117/KEE, ta' l-10 ta' Frar 1975, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' l-applikazzjoni tal-prinċipju ta' paga ndaqs għall-irġiel u għan-nisa (ĠU L 45, p. 19).

119 Fid-dawl tan-nuqqas ta' tali dualità leġiżlattiva f'dak li jirrigwarda l-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni tal-ħaddiema għal żmien fiss, l-ebda tagħlima ma tista' tittieħed minn din il-ġurisprudenza għall-finijiet ta' l-interpretazzjoni tal-kunċett ta' "kundizzjonijiet ta' l-impjieg" skond il-klawżola 4 tal-ftehim qafas.

120 Fir-rigward ta' l-ilment ta' l-Irlanda u tal-Gvern tar-Renju Unit ibbażat fuq l-Artikolu 137(5) KE, kif interpretat mis-sentenza ta' l-1 ta' Diċembru 2005, Dellas *et* (C-14/04, Ġabra p. I-10253, punti 38 u 39), għandu jiġi mfakkar li d-Direttiva 1999/70 ġiet adottata abbażi ta' l-Artikolu 139(2) KE, li jirreferi għall-Artikolu 137 KE għall-elenkar tal-materji li jaqgħu taħt il-kompetenza tal-Kunsill għall-finijiet, b'mod partikolari, ta' l-implementazzjoni ta' ftehim konklużi mill-imsieħba soċjali fuq il-livell Komunitarju.

121 Skond l-Artikolu 137(5) KE, id-dispożizzjonijiet ta' dan l-artikolu, "m'għandhomx japplikaw għall-paga, għad-dritt ta' l-assoċjazzjoni, għad-dritt ta' l-istrike jew għad-dritt ta' l-impożizzjoni ta' lock-outs".

122 Kif diġà ddeċidiet il-Qorti tal-Ġustizzja, ladarba l-Artikolu 137(5) KE jipprovdi dispożizzjoni li tidderoga mill-paragrafi 1 sa 4 ta' l-istess artikolu, il-materji rriżervati mill-imsemmi paragrafu għandhom jiġu suġġetti għal interpretazzjoni stretta b'mod li minn naħa, ma tiġix effetwata indebitament il-portata ta' l-imsemmija paragrafi 1 sa 4 u min-naħa l-oħra ma jiġux ippreġudikati l-għanijiet persegwiti mill-Artikolu 136 KE (is-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punt 39).

123 F'dak li jikkonċerna b'mod iktar partikolari l-eċċezzjoni li tirrigwarda l-"pagi" msemmija fl-Artikolu 137(5) KE, din hija dovuta għall-fatt li l-iffissar tal-livell tal-pagi jaqa' taħt l-awtonomija kuntrattwali ta' l-imsieħba soċjali fuq skala nazzjonali kif ukoll taħt il-kompetenza ta' l-Istati Membri f'dan il-qasam. F'dawn iċ-ċirkustanzi, ġie deċiż li huwa approprjat, fl-istat attwali tal-liġi Komunitarja, li tiġi eskluża d-determinazzjoni tal-livell tal-pagi minn armonizzazzjoni abbażi ta' l-Artikoli 136 KE *et seq* (sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punti 40 u 46).

124 Konsegwentement, hekk kif osservat il-Kummissjoni, l-eċċezzjoni msemmija għandha tinftiehem bħala li tirrigwarda l-miżuri li, bħall-uniformità ta' parti minn, jew ta' l-elementi kollha li jikkostitwixxu l-pagi u/jew tal-livell tagħhom fl-Istati Membri jew inkella l-iffissar ta' salarju Komunitarju minimu, jkunu jinvolvu interferenza diretta mil-liġi Komunitarja fid-determinazzjoni tal-pagi fi ħdan il-Komunità.

125 Madankollu, din ma tistax tiġi estiża għal kull kwistjoni li tippreżenta xi tip ta' rabta mal-paga, inkella wħud mill-oqsma msemmija fl-Artikolu 137(1) KE jiġu mċaħħda minn parti kbira mis-sustanza tagħhom [ara, f'dan is-sens, is-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punt 41; ara wkoll, fl-istess sens, is-sentenza tat-12 ta' Novembru 1996, Ir-Renju Unit vs Il-Kunsill (C-84/94, Ġabra p. I-5755), fuq il-kompetenza tal-Kunsill biex jadotta, abbażi ta' l-Artikolu 118 A tat-Trattat KE (l-Artikoli 117 sa 120 tat-Trattat KE ġew mibdula mill-Artikoli 136 KE sa 143 KE), id-Direttiva 93/104/KE, tat-23 ta' Novembru 1993, dwar xi aspetti ta' l-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol (ĠU L 307, p. 18), b'mod partikolari l-Artikolu 7 ta' din id-Direttiva, relatata ma' l-għoti ta' leave annwali mħallas ta' erbgħa ġimgħat].

126 Minn dan isegwi li r-riżerva msemmija fl-Artikolu 137(5) KE ma tipprekludix li l-klawżola 4 tal-ftehim qafas tinftiehem bħala li timponi fuq l-Istati Membri l-obbligu li jiggarantixxu favur ħaddiema għal żmien fiss l-applikazzjoni tal-prinċipju tan-nondiskriminazzjoni anki fil-qasam tal-pagi. Konsegwentement, din ir-riżerva ma tistax iċċaħħad lil ħaddiema bħar-rikorrenti milli jikkontestaw, billi jinvokaw l-effett dirett ta' l-imsemmija klawżola 4(1), l-applikazzjoni, fil-qasam tal-pagi, ta' trattament li, mingħajr ebda ġustifikazzjoni oġġettiva, ikun inqas favorevoli minn dak irriżervat f'dan ir-rigward lill-ħaddiema għal żmien indefinit paragunabbli (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, punti 42 u 47).

127 Għar-raġunijiet esposti fil-punti 43 sa 45 tas-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, l-interpretazzjoni msemmija iktar 'il fuq bl-ebda mod mhija inkompatibbli ma' l-argumenti esposti fil-punti 38 u 39 tas-sentenza Dellas *et*, iċċitata iktar 'il fuq.

128 Waqt is-seduta, il-Gvern tar-Renju Unit sostna li abbażi tas-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, jista' jiġi kkunsidrat li l-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni msemmi mill-ftehim qafas jirrigwarda biss l-elementi li jikkostitwixxu l-paga, bl-esklużjoni tal-livell tagħha, li l-awtoritajiet nazzjonali kompetenti jibqgħu ħielsa li jistabbilixxu b'mod differenzjat bejn il-ħaddiema għal żmien indefinit u l-ħaddiema għal żmien fiss.

129 Madankollu, għalkemm huwa veru, kif jirriżulta mill-punti 40 u 46 tas-sentenza Del Cerro Alonso, iċċitata iktar 'il fuq, u kif ġie mfakkar fil-punti 123 u 124 ta' din is-sentenza, li d-determinazzjoni tal-livell tad-diversi elementi li jikkostitwixxu l-paga ta' ħaddiem ma jaqgħux taħt il-kompetenza tal-leġiżlatur Komunitarju u jibqgħu mingħajr diskussjoni taħt il-kompetenza ta' l-awtoritajiet kompetenti fl-Istati Membri differenti, xorta waħda jibqa' l-fatt li, fl-eżerċizzju tal-kompetenza tagħhom fl-oqsma li ma jaqgħux taħt il-kompetenza tal-Komunità, dawn l-awtoritajiet huma obbligati li jirrispettaw il-liġi Komunitarja (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tal-11 ta' Diċembru 2007, International Transport Workers' Federation u Finnish Seamen's Union, C-438/05, Ġabra p. I-10779, punt 40, u tat-18 ta' Diċembru 2007, Laval un Partneri, C-341/05, Ġabra p. I-11767, punt 87), b'mod partikolari tal-klawżola 4 tal-ftehim qafas.

130 Minn dan isegwi li, fid-determinazzjoni kemm ta' l-elementi li jikkostitwixxu l-paga kif ukoll tal-livell ta' dawn l-elementi, l-awtoritajiet nazzjonali kompetenti għandhom japplikaw lill-ħaddiema għal żmien fiss il-prinċipju tan-non-diskriminazzjoni hekk kif stabbilit mill-klawżola 4 tal-ftehim qafas.

131 F'dak li jirrigwarda l-pensjonijiet, għandu jiġi enfasizzat li, b'mod konformi ma' ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja mogħtija fil-kuntest ta' l-Artikolu 119 tat-Trattat KE u wara, b'effett mill-1 ta' Mejju 1999, fil-kuntest ta' l-Artikolu 141 KE, li huma l-Artikoli dwar il-prinċipju ta' trattament ugwali bejn l-irġiel u n-nisa fil-qasam tal-pagi, jiffurmaw parti mill-kunċett ta' "paga", skond it-tieni paragrafu ta' l-Artikolu 141(2) KE, il-pensjonijiet li jiffurmaw parti mir-relazzjoni ta' impjieg bejn il-ħaddiem u l-persuna li timpjegah, bl-esklużjoni ta' dawk li jirriżultaw minn

sistema legali li hija ffinanzjata minn kontribuzzjonijiet min-naħa tal-ħaddiema, ta' min iħaddem u, eventwalment, ta' l-awtoritajiet pubbliċi b'tali mod li jkun iktar ibbażata fuq kunsiderazzjonijiet ta' politika soċjali milli fuq tali relazzjoni ta' impjeg (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tal-25 ta' Mejju 1971, Defrenne, 80/70, Ġabra p. 445, punti 7 u 8; tat-13 ta' Mejju 1986, Bilka-Kaufhaus, 170/84, Ġabra p. 1607, punti 16 sa 22; tas-17 ta' Mejju 1990, Barber, C-262/88, Ġabra p. I-1889, punti 22 sa 28, u kif ukoll tat-23 ta' Ottubru 2003, Schönheit u Becker, C-4/02 u C-5/02, Ġabra p. I-12575, punti 56 sa 64).

132 Fid-dawl ta' din il-ġurisprudenza, għandu jitqies li jiffurmaw parti mill-kunċett ta' "kundizzjonijiet ta' l-impjieg" skond il-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas dawk il-pensjonijiet li jiddependu fuq ir-relazzjoni ta' impjieg bejn il-ħaddiem u l-persuna li timpjegah, bl-esklużjoni tal-pensjonijiet legali ta' sigurtà soċjali, li jkunu iktar jiddependu fuq kunsiderazzjonijiet ta' natura soċjali milli fuq tali relazzjoni ta' impjieg.

133 Din l-interpretazzjoni hija kkonfermata mill-indikazzjoni msemmija fil-ħames premessa tal-preambolu tal-ftehim qafas, li tgħid li l-partijiet għal dan il-ftehim "jirrikonoxx[u] li kwistjonijiet relatati ma' sigurtà soċjali statutorja huma għal deċiżjoni mill-Istati Membri" u billi ssejjaħ lil dawn sabiex jikkonkretizzaw id-dikjarazzjoni tagħhom fuq ix-xogħol tal-Kunsill Ewropew ta' Dublin ta' l-1996, li tenfasizza, b'mod partikolari, il-ħtieġa li s-sistemi ta' sigurtà soċjali jiġu addattati għall-mudelli l-ġodda ta' impjieg sabiex tiġi offruta protezzjoni soċjali xierqa lill-persuni impjegati fil-kuntest ta' tali mudelli.

134 Fid-dawl ta' dak li ntqal iktar 'il fuq, ir-risposta għall-ħames domanda għandha tkun li l-klawżola 4 tal-ftehim qafas għandha tiġi interpretata fis-sens li l-kundizzjonijiet ta' l-impjieg skond din il-klawżola jinkludu l-kundizzjonijiet li jirrigwardaw il-pagi kif ukoll il-pensjonijiet li jiddependu fuq ir-relazzjoni ta' impjieg, bl-esklużjoni tal-kundizzjonijiet li jirrigwardaw il-pensjonijiet li jirriżultaw minn sistema legali ta' sigurtà soċjali.

Fuq l-ispejjeż

135 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni ta' l-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, minbarra dawk ta' l-imsemmija partijiet, ma jistgħux jitħallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Awla Manja) taqta' u tiddeċiedi:

1) Il-liġi Komunitarja, b'mod partikolari l-prinċipju ta' effettività, teżiġi li qorti speċjalizzata, inkarigata, fil-kuntest tal-ġurisdizzjoni li ġiet ikkonferita lilha, anki b'mod volontarju, mil-leġiżlazzjoni li tassigura t-traspożizzjoni tad-Direttiva tal-Kunsill 1999/70/KE, tat-28 ta' Ġunju 1999, dwar il-ftehim qafas dwar xogħol għal żmien fiss konkluż mill-ETUC, mill-UNICE u miċ-CEEP, biex tisma talba bbażata fuq ksur ta' din il-leġiżlazzjoni, tiddikjara li għandha ġurisdizzjoni biex tisma' wkoll pretensjonijiet tar-rikorrent ibbażati direttament fuq din id-Direttiva stess għall-perijodu inkluż bejn id-data ta' meta skada t-terminu għat-traspożizzjoni tagħha u d-data tad-dħul fis-seħħ tal-leġiżlazzjoni msemmija, jekk jirriżulta li l-obbligu li dan ir-rikorrent għandu li jressaq, b'mod parallel, quddiem qorti ordinarja, talba separata direttament ibbażata fuq l-imsemmija Direttiva kellu jwassal għal inkonvenjenti proċedurali ta' natura tali li jagħmlu eċċessivament diffiċli l-eżerċizzju tad-drittijiet li huma għandhom abbażi tas-sistema legali Komunitarja. Hija l-qorti nazzjonali li għandha tagħmel il-verifiki neċessarji f'dan ir-rigward.

2) Il-klawżola 4(1) tal-ftehim qafas dwar xogħol għal żmien fiss, konkluż fit-18 ta' Marzu 1999, li huwa anness mad-Direttiva 1999/70, hija mingħajr kundizzjoni u preċiża biżżejjed sabiex tkun tista' tiġi invokata minn individwu quddiem qorti nazzjonali. Min-naħa l-oħra, dan mhuwiex il-każ fil-konfront tal-klawżola 5(1) ta' l-imsemmi ftehim qafas.

3) **L-Artikoli 10 KE u t-tielet paragrafu ta' l-Artikolu 249 KE, kif ukoll id-Direttiva 1999/70, għandhom jiġu interpretati fis-sens li awtorità ta' Stat Membru li taġixxi fil-kwalità ta' persuna pubblika li tħaddem mhijiex awtorizzata li tadotta miżuri, li jmorru kontra l-għan persegwit mid-Direttiva msemmija u mill-ftehim qafas f'dak li jirrigwarda l-prevenzjoni ta' l-użu abbużiv tal-kuntratti għal żmien fiss, li jikkonsistu fit-tiġdid ta' tali kuntratti għal terminu insolitament twil matul il-perijodu ta' bejn id-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva u dik tad-dħul fis-seħħ tal-liġi li tassigura din it-traspożizzjoni.**

4) **Safejn il-liġi nazzjonali applikabbli tinkludi fiha regola li teskludi l-applikazzjoni retroattiva ta' liġi fin-nuqqas ta' indikazzjoni ċara u mhux ambigwa li tgħid mod ieħor, qorti nazzjonali, li jkollha quddiema talba bbażata fuq ksur ta' dispożizzjoni tal-liġi nazzjonali li tittrasponi d-Direttiva 1999/70, mhijiex marbuta, skond il-liġi Komunitarja, li tikkonferixxi effett retroattiv lid-dispożizzjoni msemmija b'effett mid-data ta' l-iskadenza tat-terminu ta' traspożizzjoni ta' din id-Direttiva ħlief jekk teżisti, f'din il-liġi nazzjonali, indikazzjoni ta' din in-natura, li tkun ta' natura tali li tikkonferixxi tali effett retroattiv lil din id-dispożizzjoni.**

5) **Il-klawżola 4 tal-ftehim qafas dwar xogħol għal żmien fiss għandha tiġi interpretata fis-sens li l-kundizzjonijiet ta' l-impjieg skond din il-klawżola jinkludu l-kundizzjonijiet li jirrigwardaw il-pagi kif ukoll il-pensjonijiet li jiddependu fuq ir-relazzjoni ta' impjieg, bl-esklużjoni tal-kundizzjonijiet li jirrigwardaw il-pensjonijiet li jirriżultaw minn sistema legali ta' sigurtà soċjali.**

Firem